

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

**ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ
ΜΙΚΡΩΝ & ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΩΝ
ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ**

Β' Εξάμηνο 2024

No 30

Αθήνα
Μάρτιος 2025

ΕΞΑΜΗΝΙΑΙΟ ΔΕΛΤΙΟ
ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ
ΜΙΚΡΩΝ & ΠΟΛΥ ΜΙΚΡΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

Β' Εξάμηνο 2024

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων

Γενικής Συνομοσπονδίας Επαγγελματιών Βιοτεχνών Εμπόρων Ελλάδας

Αριστοτέλους 46, 104 33 Αθήνα

Τηλ: 210 8846852

Email: info@imegsevee.gr

www.imegsevee.gr

Τίτλος: «Εξαμηνιαίο Δελτίο Οικονομικού Κλίματος μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων Β' εξάμηνο 2024»

Τύπος δημοσίευσης: Έρευνες οικονομικού κλίματος ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Χρονολογία δημοσίευσης: Μάρτιος 2025

Συγγραφείς: Λεωνίδας Βατικιώτης, Δημήτρης Γιακούλας, Ελένη Γκρίνγκουδ, Γιώργος Θανόπουλος, Απόστολος Μπόκας, Ιωάννα Προφύρη

Επιμέλεια: Άννα Χαριλόγη

Σχεδιασμός - Σελιδοποίηση: Γιάννης Μισεντζής, Ιωάννα Καλουμένου

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ (σε συνεργασία με την MARC AE) (2025), «Εξαμηνιαίο Δελτίο Οικονομικού Κλίματος μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων Β' εξάμηνο 2024», *Έρευνες οικονομικού κλίματος ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ*, Αθήνα: ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, σσ. 52

Η παρούσα έρευνα εκπονήθηκε στο πλαίσιο του έργου «Ανάπτυξη μηχανισμών και εφαρμογή δράσεων στήριξης της προσαρμοστικότητας και της ανθεκτικότητας των ΜΜΕ και του ανθρώπινου δυναμικού τους» με κωδικό ΟΠΣ 6003486. Το έργο συγχρηματοδοτείται από την Ελλάδα και την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΕΤΠΑ & ΤΣ) μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα 2021-2027».

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ
2021 – 2027
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ

Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

**Εξαμηνιαία αποτύπωση οικονομικού κλίματος
στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις
(0-49 άτομα προσωπικό οι οποίες αποτελούν
το 99,6% των ελληνικών επιχειρήσεων)**

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

Έρευνα ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Εξαμηνιαίο δελτίο οικονομικού
κλίματος

μικρών και πολύ μικρών

επιχειρήσεων (Β' εξάμηνο 2024)

ΔΕΙΚΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΟΥ ΚΛΙΜΑΤΟΣ

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος των
μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων
βελτιώθηκε κατά **10** περίπου
μονάδες το Β' εξάμηνο του 2024 και
διαμορφώθηκε στις **59,3** μονάδες

ΚΕΝΕΣ ΘΕΣΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΣ

37,3%

δυσκολεύεται στην
εξεύρεση εργαζομένων

Οι ειδικότητες που παρουσιάζουν
έλλειψη στην αγορά εργασίας είναι

28,5%

→ ειδικευμένοι τεχνίτες/
χειριστές μηχανημάτων

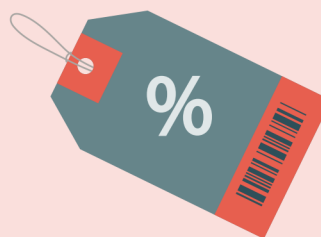
19,5%

→ εργάτες/βοηθοί μαστόρων και
προσωπικό καθαριότητας

17,4%

→ ειδικότητες που σχετίζονται με
τον τομέα του τουρισμού και της
εστίασης (σερβιτόροι, μάγειρες και
ζαχαροπλάστες)

ΤΙΜΕΣ ΑΓΑΘΩΝ/ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ

31,4%

των μικρών και πολύ μικρών
επιχειρήσεων δήλωσε ότι
αύξησε τις **τιμές** του
το Β' εξάμηνο του 2024

Το ποσοστό των επιχειρήσεων που
αύξησαν τις τιμές, αν και είναι μειωμένο,
σε σχέση με τις προηγούμενες έρευνες,
παραμένει **εξαιρετικά υψηλό**

ΤΑΜΕΙΑΚΑ ΔΙΑΘΕΣΙΜΑ – ΡΕΥΣΤΟΤΗΤΑ

Το **πρόβλημα ρευστότητας** των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων **παραμένει**

28,4% των επιχειρήσεων έχει **μηδενικά ρευστά διαθέσιμα**

22,1% των επιχειρήσεων έχει **ρευστά διαθέσιμα το πολύ για ένα μήνα**

ΕΠΙΠΤΩΣΕΙΣ ΑΝΑΤΙΜΗΣΕΩΝ ΣΤΟ ΚΟΣΤΟΣ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ

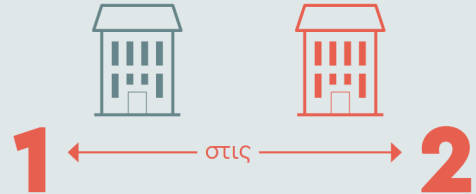

9 ← σις → **10**

91,6% των επιχειρήσεων δήλωσαν ότι το κόστος λειτουργίας τους **αυξήθηκε** τα τελευταία 3 έτη

Μεσοσταθμικά, για αυτές τις επιχειρήσεις το **κόστος λειτουργίας αυξήθηκε** κατά **39,6%**

ΗΛΕΚΤΡΟΝΙΚΕΣ ΣΥΝΑΛΛΑΓΕΣ

1 ← σις → **2** επιχειρήσεις αντλεί πάνω από το **50%** του τζίρου της από ηλεκτρονικές συναλλαγές

87,7% θεωρεί τις τραπεζικές χρεώσεις υπερβολικές

ΥΠΟΧΡΕΩΣΕΙΣ-ΟΦΕΙΛΕΣ

12% → **1** ληξιπρόθεσμη οφειλή

7,9% → **2** ληξιπρόθεσμες οφειλές

10,3% → **≥ 3** ληξιπρόθεσμες οφειλές

Η παρούσα έρευνα είναι η πρώτη για το 2025 που διεξάγει το Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων της ΓΣΕΒΕΕ σε εξαμηνιαία βάση από τον Μάιο του 2009¹. Οι τηλεφωνικές συνεντεύξεις διενεργήθηκαν από την εταιρεία MARC ΑΕ σε πανελλαδικό δείγμα 1.002 μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων (0-49 άτομα προσωπικό), μεταξύ 5-19 Φεβρουαρίου του 2025.

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, ο δείκτης οικονομικού κλίματος των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων βελτιώθηκε σημαντικά το δεύτερο εξάμηνο του 2024. Ανέβηκε κατά δέκα περίπου μονάδες, σε σύγκριση με το προηγούμενο εξάμηνο, φθάνοντας τις 59,3 μονάδες.

Ωστόσο, από τα επιμέρους στοιχεία της έρευνας προκύπτουν σημαντικές αποκλίσεις ανάλογα με το μέγεθος των επιχειρήσεων. Σημαντικά μεγαλύτερες δυσκολίες και προκλήσεις φαίνεται ότι αντιμετωπίζουν οι πολύ μικρές επιχειρήσεις (0 - 9 εργαζόμενους).

Η αβεβαιότητα, η μείωση του κύκλου εργασιών για τις μικρότερες επιχειρήσεις, η αδυναμία τους να χρηματοδοτήσουν σημαντικές επενδύσεις, η έλλειψη ρευστότητας αλλά και αυξημένο λειτουργικό κόστος, επιτείνουν το κίνδυνο τη συρρίκνωσης της πολύ μικρής επιχειρηματικής δραστηριότητας και την περαιτέρω συγκέντρωση αυτής σε μικρότερο αριθμό επιχειρήσεων.

Σημαντικό πρόβλημα για τις περισσότερες ΜμΕ είναι η ρευστότητα καθώς το 45,4% των επιχειρήσεων δήλωσε μείωση ρευστότητας το δεύτερο εξάμηνο του 2024, ενώ μία στις δύο επιχειρήσεις (50,4%) δήλωσε ότι τα ταμειακά της διαθέσιμα είναι μηδενικά ή επαρκούν το πολύ για ένα μήνα. Η έλλειψη ρευστότητας και η αδυναμία πρόσβασης σε χρηματοδότηση αυτό αντανακλάται και στο πεδίο των επενδύσεων των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων, όπου τα ποσά που δαπανώνται είναι ιδιαίτερα χαμηλά καθώς βασίζονται στην συντριπτική τους πλειονότητα σε ίδια κεφάλαια.

Σε επίπεδο απασχόλησης, το ισοζύγιο των επιχειρήσεων που αύξησαν το προσωπικό τους έναντι αυτών που το μείωσαν εμφανίζεται αρνητικό κατά μία ποσοστιαία μονάδα. Από την άλλη μεριά οι εκτιμήσεις για το τρέχον εξάμηνο όσον αφορά την απασχόληση είναι αισιόδοξες.

Υψηλό παραμένει το ποσοστό των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν δυσκολίες στην εξεύρεση του προσωπικού που χρειάζονται. Περισσότερες από 1 στις 3 επιχειρήσεις δυσκολεύονται να καλύψουν τις κενές θέσεις εργασίας τους.

¹ Οι εξαμηνιαίες έρευνες του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ έχουν ως βασικό στόχο την αποτύπωση του οικονομικού κλίματος στις πολύ μικρές και μικρές επιχειρήσεις, στους κλάδους της μεταποίησης, του εμπορίου και των υπηρεσιών, που αποτελούν το 99,6% των επιχειρήσεων στην Ελλάδα. Τα ευρήματα της έρευνας μπορούν να συγκριθούν με τα αντίστοιχα των προηγούμενων ερευνών (Μάιος 2009 - Φεβρουάριος 2025). Οι έρευνες αυτές αποτελούν το μοναδικό εργαλείο, σε πανελλαδικό επίπεδο, για την καταγραφή της κατάστασης και της πορείας του μεγαλύτερου τμήματος της πραγματικής οικονομίας στην Ελλάδα. Τα πρωτογενή δεδομένα των ερευνών χρησιμοποιούνται από την Ευρωπαϊκή Συνομοσπονδία Βιοτεχνικών και Μικρομεσαίων Επιχειρήσεων (SMEunited) για την κατασκευή των δεικτών ευρωπαϊκού οικονομικού κλίματος και είναι συγκρίσιμα με τα στοιχεία άλλων χωρών της ΕΕ.

Όσον αφορά το λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων από τα ευρήματα της έρευνας εκτιμήθηκε ότι για πάνω από 9 στις 10 μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις έχει αυξηθεί από την εκδήλωση της ενεργειακής κρίσης κατά σχεδόν 40%. Απόρροια του αυξημένου λειτουργικού κόστους είναι σχεδόν 1 στις 3 επιχειρήσεις να έχουν αυξήσει τις τιμές τους το δεύτερο εξάμηνο του 2024, χωρίς να διαφαίνεται κάποια τάση σημαντικής αποκλιμάκωσης.

Τα σημαντικότερα ευρήματα της εξαμηνιαίας έρευνας κλίματος του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ είναι τα εξής:

Δείκτης οικονομικού κλίματος

- ▶ Μετά από τρία εξάμηνα διαδοχικής υποχώρησης, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος παρουσιάζει σημαντική άνοδο κατά δέκα περίπου μονάδες, φθάνοντας τις 59,3 μονάδες έναντι του προηγούμενου εξαμήνου που διαμορφώθηκε στις 49,6 μονάδες, διατηρώντας πάντως μεγάλη απόσταση από το ιστορικό υψηλό που καταγράφηκε στο πρώτο εξάμηνο του 2023 όταν ανήλθε στις 66,7 μονάδες.
- ▶ Μεγάλη απόκλιση μεταξύ των διαφόρων μεγεθών μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων καθώς στις μικρότερες αυτών ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος ανέρχεται μόλις στις 48 μονάδες ενώ στις μεγαλύτερες μικρομεσαίες επιχειρήσεις εκτοξεύεται στις 81,1 μονάδες.
- ▶ Σε επίπεδο προσδοκιών των ΜμΕ, παρατηρείται μια άνοδος της τάξεως των τεσσάρων περίπου μονάδων, στις 59,1 από τις 55 μονάδες του προηγούμενου εξαμήνου, άνοδος, όμως, που δεν μεταφράζεται σε επικράτηση κλίματος αισιοδοξίας για το μέλλον, αλλά συντηρεί το αίσθημα αβεβαιότητας και ανασφάλειας καθώς τέσσερις στις δέκα επιχειρήσεις εκτιμούν ότι η θέση τους θα επιδεινωθεί το επόμενο διάστημα.

Κύκλος εργασιών

- ▶ Βελτίωση σε σχέση με το πρώτο εξάμηνο του 2024 παρουσιάζει ο κύκλος εργασιών των επιχειρήσεων, διατηρώντας όμως αρνητικό ισοζύγιο, γεγονός που αποδίδεται στην επίμονη κρίση ακρίβειας και στη διαρκή υποχώρηση της αγοραστικής δύναμης των καταναλωτών.
- ▶ Το 38,4% των επιχειρήσεων σημείωσε μείωση του κύκλου εργασιών το δεύτερο εξάμηνο του 2024, έναντι 27,1% που σημείωσε αύξηση και 33,6% όπου παρέμεινε σταθερός.
- ▶ Αντίστροφη είναι η πορεία ανάλογα με το μέγεθος της επιχείρησης καθώς στις επιχειρήσεις με ετήσιο τζίρο έως 50.000€ προκύπτει μείωση κύκλου εργασιών για το 47,8%, ποσοστό που μειώνεται όσο αυξάνεται ο ετήσιος τζίρος για να καταλήξει στις επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 300.000€ να περιορίζεται στο 21,3%.

Αποτελέσματα χρήσης

- ▶ Οι επιχειρήσεις που κατέγραψαν κέρδη το 2024 (52,2%) μειώθηκαν συγκριτικά με το 2023 (56,2%).

- ▶ Οι επιχειρήσεις που δηλώνουν ζημιές για το 2024 (20,7%) είναι περίπου στα ίδια επίπεδα με το 2023 (21%), παρατηρείται, όμως, σημαντική αύξηση των επιχειρήσεων που εμφανίζουν μηδενικό αποτέλεσμα (18,6%) συγκριτικά με το προηγούμενο έτος (14,6%).

Ρευστότητα – Ταμειακά διαθέσιμα

- ▶ Το δεύτερο εξάμηνο του 2024 μόλις το 18,9% των επιχειρήσεων αύξησε τη ρευστότητά του, έναντι 45,4% που κατέγραψε μείωση της ρευστότητάς του.
- ▶ Περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις δεν διαθέτουν (28,4%), ή διαθέτουν το πολύ για ένα μήνα (22,1%), ταμειακά διαθέσιμα και μόλις το 8,9% των επιχειρήσεων εμφανίζεται να διαθέτει επαρκή διαθέσιμα πέραν του εξαμήνου, με τις μικρότερου μεγέθους επιχειρήσεις να εμφανίζουν ποσοστιαία μεγαλύτερη έλλειψη ρευστών διαθέσιμων πόρων συγκριτικά με τις μεγαλύτερες.
- ▶ Ιδιαίτερα έντονο πρόβλημα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει ο κλάδος της εστίασης, με το ποσοστό εκείνων που δεν έχουν ταμειακά διαθέσιμα, ή τα ταμειακά τους διαθέσιμα επαρκούν το πολύ για ένα μήνα, να ανέρχεται σε 64,1% (39,1% δεν έχει καθόλου ταμειακά διαθέσιμα και 25% έχει ταμειακά διαθέσιμα που επαρκούν το πολύ για ένα μήνα).

Απασχόληση

- ▶ Στην απασχόληση το ισοζύγιο των επιχειρήσεων που μετέβαλαν το προσωπικό ήταν αρνητικό. Συγκεκριμένα, το δεύτερο εξάμηνο του 2024 οι επιχειρήσεις οι οποίες δήλωσαν ότι αύξησαν το προσωπικό τους αντιστοιχούν στο 7,9% έναντι 8,9% που δήλωσε ότι το μείωσε.
- ▶ Οι εκτιμήσεις για το πρώτο εξάμηνο του 2024 είναι θετικές, με το 14,3% των επιχειρήσεων να αναμένει αύξηση προσωπικού, έναντι μόλις 4,2% που προβλέπει μείωση.

Κενές θέσεις εργασίας

- ▶ Αρνητικό, με ελαφρά ανοδικές μάλιστα τάσεις, σε σχέση με την έρευνα του προηγούμενου εξαμήνου, εξακολουθεί να εμφανίζεται το ισοζύγιο που αποτυπώνεται όσον αφορά το ερώτημα κατά πόσον οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην εξεύρεση εργαζομένων. Πιο συγκεκριμένα, στο ερώτημα αυτό το 37,3% των επιχειρήσεων απάντησε ότι αντιμετωπίζει πρόβλημα, έναντι ενός 34,3% που απάντησε ότι δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα.
- ▶ Σχετικά με τις ειδικότητες που παρουσιάζουν έλλειψη στην αγορά εργασίας, οι ειδικευμένοι/ς τεχνίτες/ριες-χειριστές/ριες μηχανημάτων (28,5%), οι εργάτες/ριες-βοηθοί μαστόρων και το προσωπικό καθαριότητας (19,4%), καθώς και οι ειδικότητες που σχετίζονται με τον τομέα του τουρισμού και της εστίασης (σερβιτόροι/ες, μάγειρες/ισσες και ζαχαροπλάστες/ριες) (17,4%) εξακολουθούν, σε σχέση και με την έρευνα του προηγούμενου εξαμήνου, να αποτελούν, με σειρά προτεραιότητας, τις τρεις σημαντικότερες κατηγορίες.

Ζήτηση - Παραγγελίες

- ▶ Για το 35,1% των επιχειρήσεων η ζήτηση μειώθηκε το δεύτερο εξάμηνο του 2024, έναντι 26,4% που δήλωσε ότι αυξήθηκε και 38,1% που δήλωσε πως παρέμεινε η ίδια.
- ▶ Στον κλάδο του εμπορίου εντοπίζεται το μεγαλύτερο πρόβλημα μείωσης της ζήτησης, όπου η πλειονότητα (45,6%) διαπιστώνει μείωση, όπως και στις ατομικές επιχειρήσεις (41%), στις επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών έως 50.000€ (43,6%) και σε όσες δεν απασχολούν προσωπικό (45,5%).
- ▶ Για τις παραγγελίες προς τους προμηθευτές το δεύτερο εξάμηνο του 2024, η πλειονότητα (38,5%) απάντησε ότι μειώθηκαν. Το 37,5% απάντησε ότι έμειναν αμετάβλητες και αύξηση δήλωσε μόνο το 23,1%, με τη μεγαλύτερη μείωση να εντοπίζεται στον κλάδο του εμπορίου (50,1%).

Επενδύσεις

- ▶ Οριακή υποχώρηση των επιχειρήσεων που πραγματοποίησαν κάποιας μορφής επένδυση παρατηρείται το δεύτερο εξάμηνο του 2024, καθώς αυτές ανέρχονται στο 32,2% έναντι του 34,1% του πρώτου εξαμήνου.
- ▶ Το 20,7% των επιχειρήσεων πραγματοποίησε επενδύσεις σε τεχνολογικό εξοπλισμό και ψηφιακές τεχνολογίες, το 16,6% επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό και λοιπά μηχανήματα, το 6,5% σε κτιριακές εγκαταστάσεις και λοιπό εξοπλισμό και το 7,1% σε κατάρτιση και εκπαίδευση προσωπικού. Σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο, παρατηρείται μείωση των επενδύσεων κατά δύο περίπου μονάδες σε τεχνολογικό εξοπλισμό/ ψηφιακές τεχνολογίες και σε κτίρια, ενώ αύξηση παρουσίασαν οι επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό/λοιπά μηχανήματα κατά σχεδόν τέσσερις μονάδες, ενώ στην εκπαίδευση προσωπικού αυτές αυξήθηκαν οριακά κατά 0,4%.
- ▶ Το ύψος της επένδυσης που πραγματοποίησαν οι επιχειρήσεις παραμένει ιδιαίτερα χαμηλό και στο δεύτερο εξάμηνο του 2024, αφού για το 52,5% όσων πραγματοποίησαν κάποιας μορφής επένδυση αυτή δεν ξεπέρασε τις 5000 €.
- ▶ Το πρόβλημα της πρόσβασης σε χρηματοδότηση παραμένει κυρίαρχο για τις ΜμΕ καθώς το ποσοστό της αυτοχρηματοδότησης των επενδύσεων συνεχίζει να αυξάνεται σημαντικά, φτάνοντας το 89,1% τον Φεβρουάριο του 2025, έναντι 84,2% και 80,5% τον Φεβρουάριο του 2024 και του 2023, αντίστοιχα. Αντίθετα, πρόσβαση σε χρηματοδότηση επενδύσεων μέσω προγραμμάτων, όπως το ΕΣΠΑ, καταγράφηκε για το 5,6%, ενώ χρηματοπιστωτική χρηματοδότηση έλαβε μόλις το 1,9% των επιχειρήσεων.

Τιμές

- ▶ Περίπου 1 στις 3 επιχειρήσεις αύξησε τις τιμές της το δεύτερο εξάμηνο του 2024.
- ▶ Η πίεση που ασκείται στις επιχειρήσεις να αυξήσουν τιμές προϊόντων και αγαθών διαμορφώνει έναν αδιατάρακτο φαύλο κύκλο επαναλαμβανόμενων ανατιμήσεων, καθώς αναζητείται το σημείο ισορροπίας μεταξύ αυξημένου λειτουργικού κόστους και

πρώτων υλών, κόστους διαβίωσης και οικονομικής στενότητας των νοικοκυριών.

- ▶ Σε κλαδικό επίπεδο, οι επιχειρήσεις του κλάδου του εμπορίου καταγράφουν το μεγαλύτερο ποσοστό όσων αύξησαν τιμές (35,1%), με τους τομείς της μεταποίησης – βιοτεχνίας και τον τομέα των υπηρεσιών να ακολουθούν με μικρές διαφοροποιήσεις (30% και 28,8%, αντίστοιχα).
- ▶ Ως προς το τρέχον εξάμηνο, 1 στις 4 επιχειρήσεις (25,6%) εκτιμά ότι θα αυξήσει τις τιμές της.

Επιπτώσεις ανατιμήσεων – Αύξηση λειτουργικού κόστους

- ▶ Ως προς το κόστος λειτουργίας, σχεδόν 9 στις 10 επιχειρήσεις (91,6%) δήλωσαν ότι το κόστος λειτουργίας τους αυξήθηκε. Για τις επιχειρήσεις αυτές το κόστος λειτουργίας αυξήθηκε μεσοσταθμικά κατά 39,6%.
- ▶ Αντίστοιχα είναι και τα ποσοστά των επιχειρήσεων που κατέγραψαν αύξηση του λειτουργικού κόστους ανά τομέα δραστηριότητας (εμπόριο, μεταποίηση, υπηρεσίες)
- ▶ Για τις επιχειρήσεις αυτές, το λειτουργικό κόστος στο εμπόριο αυξήθηκε μεσοσταθμικά κατά 40,7%, στη μεταποίηση κατά 34% και στις υπηρεσίες κατά 42,1%.

Ηλεκτρονικές συναλλαγές

- ▶ Το 49,7% των επιχειρήσεων αντλεί πάνω από το 50% του τζίρου του από ηλεκτρονικές συναλλαγές.
- ▶ Το 87,7% θεωρεί τις τραπεζικές χρεώσεις υπερβολικές.
- ▶ Το 74,2% κρίνει ανεπαρκή τα κυβερνητικά μέτρα για τη μείωση των τραπεζικών χρεώσεων.

Υποχρεώσεις-οφειλές

- ▶ Η κατάσταση σχετικά με τα ποσοστά μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων με καθυστερημένες οφειλές παρουσιάζει ελαφρά βελτίωση. Ωστόσο, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δυσκολεύονται να καλύψουν τις υποχρεώσεις τους παραμένει ιδιαίτερα υψηλό, με το 29% να έχει τουλάχιστον μία ληξιπρόθεσμη οφειλή, παρουσιάζοντας μια μικρή μείωση σε σχέση με το προηγούμενο ποσοστό του 30,6%.
- ▶ Οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις με 3 ή περισσότερες ληξιπρόθεσμες οφειλές παραμένουν σταθερές στο 10,1%. Υπάρχει μικρή μείωση στο ποσοστό των επιχειρήσεων με 2 καθυστερημένες οφειλές (7,1% σε σύγκριση με 7,4% το προηγούμενο εξάμηνο) και βελτίωση στο ποσοστό των επιχειρήσεων με 1 ληξιπρόθεσμη οφειλή (11,8% έναντι 13,1% το προηγούμενο εξάμηνο).
- ▶ Οι επιχειρήσεις εστίασης φαίνεται να αντιμετωπίζουν σοβαρά προβλήματα υπερχρέωσης, με το 21,4% να έχει τρεις ή περισσότερες ληξιπρόθεσμες οφειλές, ενώ το 38,6% έχει τουλάχιστον μία ληξιπρόθεσμη οφειλή. Επίσης, σημαντικά προβλήματα υπερχρέωσης αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό (38%) και όσες έχουν ετήσιο κύκλο εργασιών έως 50.000 € (37,5%).

-
- ▶ Τα υψηλότερα ποσοστά των υποχρεώσεων των επιχειρήσεων με καθυστερημένες οφειλές εντοπίζονται να είναι προς τον πρώην ΟΑΕΕ (13,9%), την εφορία (12,7%) και τους προμηθευτές (11,8%).
 - ▶ Το 43,1% των οφειλετών συγκεντρώνονται στην χαμηλότερη κατηγορία με οφειλές ως 10.000€.

Δείκτες αβεβαιότητας και βιωσιμότητας

- ▶ Η απαισιοδοξία στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις σχετικά με τη μελλοντική τους βιωσιμότητα υποχώρησε, καθώς ο δείκτης αβεβαιότητας διαμορφώθηκε στις 32,5 μονάδες, καταγράφοντας μείωση 4,1 μονάδων σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο.
- ▶ Αντίστοιχη είναι η εικόνα και ως προς τον δείκτη βιωσιμότητας, καθώς το 2,5% των επιχειρήσεων εκφράζει τον φόβο για διακοπή της δραστηριότητάς του το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, έναντι του 3,2% που ήταν τον Ιούλιο του 2024.
- ▶ Το μεγαλύτερο πρόβλημα και αυξημένη πιθανότητα παύσης δραστηριότητας εντοπίζεται στις επιχειρήσεις με καθυστερημένες υποχρεώσεις, ιδίως σε εκείνες που είναι υπερχρεωμένες προς το Δημόσιο.

ΑΝΑΛΥΤΙΚΗ ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ – ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΕΡΕΥΝΑΣ

Δείκτης Οικονομικού Κλίματος

Ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων το δεύτερο εξάμηνο του 2024 παρουσιάζει σημαντική άνοδο κατά 10 περίπου μονάδες σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο. Συγκεκριμένα, διαμορφώνεται στις 59,3 μονάδες από τις 49,6 που ήταν το πρώτο εξάμηνο του 2024. Η άνοδος αυτή έρχεται μετά από 3 συνεχόμενα εξάμηνα διαρκούς καθόδου, χωρίς ωστόσο να πλησιάζει το ιστορικό υψηλό των 66,7 μονάδων που είχε καταγραφεί το πρώτο εξάμηνο του 2023. Πιθανότατα οφείλεται κατά κύριο λόγο στην άνοδο του τουρισμού, ο οποίος σημείωσε ρεκόρ αφίξεων και εισπράξεων. Από την άλλη μεριά, λαμβάνοντας υπόψη και τα υπόλοιπα στοιχεία της έρευνας φαίνεται πως τις μεγαλύτερες δυσκολίες αντιμετωπίζουν οι πολύ μικροί εργοδότες με 1-4 εργαζόμενους/ες και οι ελεύθεροι/ες επαγγελματίες. Είναι χαρακτηριστικό ότι ο δείκτης οικονομικού κλίματος σε αυτές τις επιχειρήσεις καταγράφηκε στις 48 και 60 μονάδες αντίστοιχα, ενώ για τις πολύ μικρές με 5-9 εργαζόμενους στις 71,7 μονάδες και για τις μικρομεσαίες στις 81,1 μονάδες.

Ανάλογη είναι η εικόνα που καταγράφεται και στον Δείκτη Προσδοκιών των ΜμΕ, ο οποίος παρουσιάζει άνοδο στις 59,1 μονάδες από τις 55 που είχε καταγραφεί το προηγούμενο εξάμηνο. Και για τον δείκτη προσδοκιών η άνοδος που παρατηρείται δεν είναι αρκετή ώστε να ερμηνευθεί ως ισχυρή ένδειξη αισιοδοξίας για το επόμενο διάστημα. Άλλωστε, σχεδόν 4 στις 10 μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις εκτιμούν ότι η κατάσταση τους θα επιδεινωθεί το τρέχον εξάμηνο. Από τα στοιχεία αυτά προκύπτει ότι η αβεβαιότητα παραμένει σε πολύ υψηλά επίπεδα.

Σε ευρωπαϊκό επίπεδο, και με βάση τα στοιχεία που είναι διαθέσιμα μέχρι και το πρώτο εξάμηνο του 2024, ο Δείκτης Οικονομικού Κλίματος των ευρωπαϊκών ΜμΕ, μετά τη σημαντική υποχώρηση που κατέγραψε το δεύτερο εξάμηνο του 2023 στις 66,8 μονάδες, βελτιώθηκε σημαντικά. Σύμφωνα με τη σχετική έκθεση της SMEunited τα τελευταία χρόνια, ο Δείκτης Επιχειρηματικού Κλίματος για τις Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις εμφάνισε μια πτωτική τάση λόγω των υψηλών τιμών ενέργειας, των προβλημάτων στις αλυσίδες εφοδιασμού και της γενικότερης αβεβαιότητας που προκλήθηκε από τις γεωπολιτικές αναταράξεις και τις δυσμενείς οικονομικές συνθήκες. Μετά από τη σημαντική πτώση που καταγράφηκε κατά το πρώτο μισό του 2024, ο δείκτης οικονομικού κλίματος παρουσίασε αξιοσημείωτη βελτίωση 5,9 ποσοστιαίων μονάδων, φθάνοντας στο 72,7 και ξεπερνώντας το κρίσιμο όριο των 70 μονάδων.

Αρκετοί βασικοί παράγοντες συνέβαλαν σε αυτήν την ανάκαμψη. Κατ' αρχάς, οι αρνητικές επιπτώσεις του πληθωρισμού μειώθηκαν, καθώς τα ποσοστά πληθωρισμού σε ευρωπαϊκό επίπεδο πλησιάζουν τον στόχο του 2%. Επιπλέον, η Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα άρχισε να χαλαρώνει τις αυστηρές δημοσιονομικές πολιτικές, σηματοδοτώντας μια αλλαγή στη νομισματική πολιτική. Επιπρόσθετα, το δεύτερο τρίμηνο του 2024 χαρακτηρίστηκε από υψηλότερη ανάπτυξη του πραγματικού ΑΕΠ σε σύγκριση με το 2023, με τη δημόσια δαπάνη να

αυξάνεται κατά 2,2% και την ιδιωτική κατανάλωση να παραμένει θετική. Τέλος, τα ποσοστά ανεργίας διατηρήθηκαν στο χαμηλό επίπεδο του 6% κατά το 2024.

Κύκλος εργασιών

Ο κύκλος εργασιών μειώθηκε για τέσσερις στις δέκα επιχειρήσεις (38,4% του συνόλου) το δεύτερο εξάμηνο του 2024. Η αμέσως επόμενη απάντηση, που συγκέντρωσε το 33,6% των αποκρίσεων ήταν ότι ο κύκλος εργασιών έμεινε αμετάβλητος. Τέλος, ένα ποσοστό της τάξης του 27,1% δήλωσε ότι ο κύκλος εργασιών από τον Ιούλιο έως τον Δεκέμβριο του 2024 αυξήθηκε.

Αναλύοντας τον κύκλο εργασιών ανά κατηγορία παρατηρούμε σημαντικές αποκλίσεις. Με βάση τον κλάδο, το μεγαλύτερο ποσοστό μείωσης καταγράφηκε στο εμπόριο (47,5%). Ακολουθούν οι υπηρεσίες (35,2 %) και η μεταποίηση-βιοτεχνία (29,6%), όπου παρατηρήθηκε και το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης του κύκλου εργασιών (31,7%).

Με βάση τη νομική μορφή, η μεγαλύτερη μείωση του κύκλου εργασιών παρατηρήθηκε στις ατομικές επιχειρήσεις (45,1%). Ακολουθούν οι ομόρρυθμες, ετερόρρυθμες, και περιορισμένης ευθύνης (ΟΕ-ΕΕ/ΕΠΕ, 30%), οι ανώνυμες (ΑΕ, 23,8%) και οι ιδιωτικές κεφαλαιουχικές (ΙΚΕ, 20,7%).

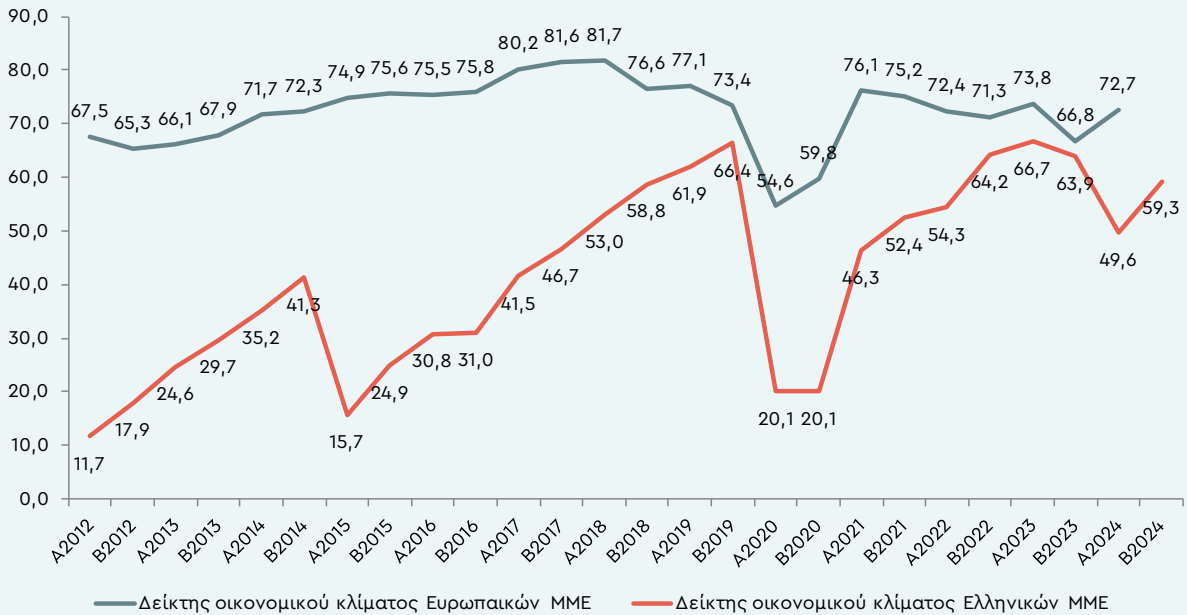
Με βάση τον ετήσιο τζίρο, η μεγαλύτερη μείωση του κύκλου εργασιών παρατηρήθηκε σε όσες επιχειρήσεις έχουν τζίρο έως 50.000 € (47,8%). Ακολουθούν οι επιχειρήσεις με τζίρο από 50.000 έως 100.000 € (39,9%), οι επιχειρήσεις από 100.000 έως 300.000 € (36,3%) και, τέλος, οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών πάνω από 300.000 € που υπέστησαν τη μικρότερη μείωση του κύκλου εργασιών (21,3%). Η συγκεκριμένη κατηγορία επιχειρήσεων εμφάνισε και τη μεγαλύτερη αύξηση του κύκλου εργασιών (46,3%).

Με κριτήριο την περιοχή εγκατάστασης, η μεγαλύτερη μείωση του κύκλου εργασιών παρατηρήθηκε στην Αττική (40,8%) και στην Κεντρική Ελλάδα (40,3%). Ακολουθούν η Βόρεια Ελλάδα (39,1%) και τα Νησιά Αιγαίου και η Κρήτη, όπου σημειώθηκε η μικρότερη μείωση (26,6%). Στα νησιά σημειώθηκε επίσης η μεγαλύτερη αύξηση του κύκλου εργασιών (35,9%).

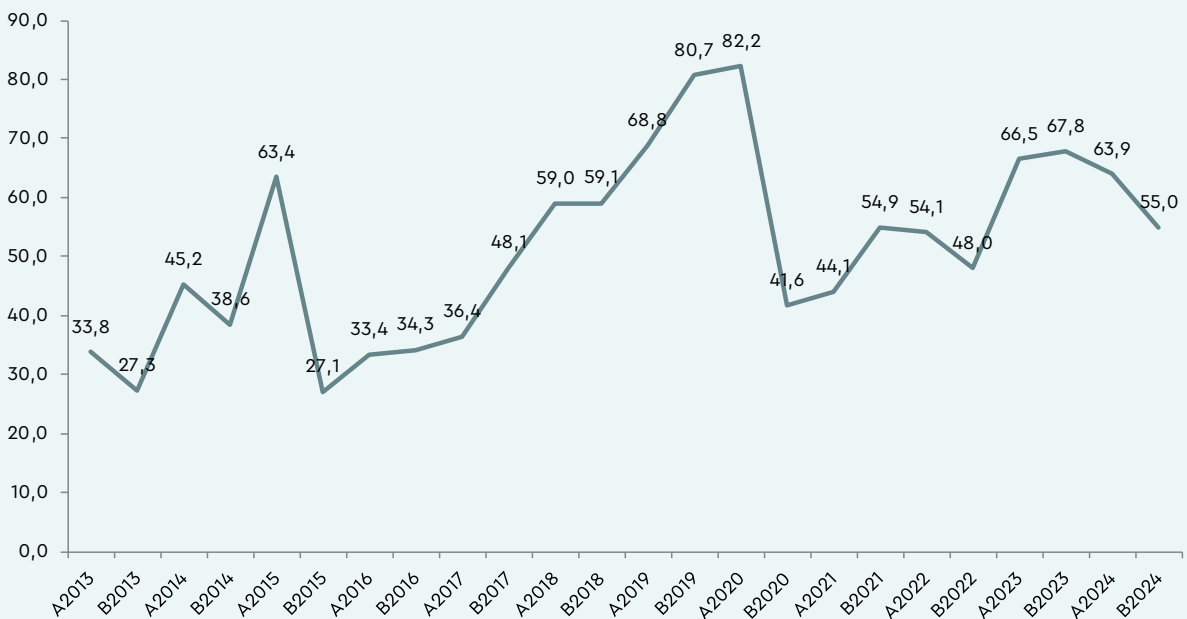
Με κριτήριο τον αριθμό εργαζομένων, στην εξέλιξη του κύκλου εργασιών παρατηρούμε την ίδια τάση που είδαμε όταν χρησιμοποιήσαμε ως κριτήριο το μέγεθος των επιχειρήσεων: όσο μεγαλύτερη μια επιχείρηση, τόσο μικρότερη η μείωση του κύκλου εργασιών. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό είχαν τη μεγαλύτερη μείωση του κύκλου εργασιών (49,7%). Ακολουθούν οι επιχειρήσεις με 1 άτομο (34,9%), με 2 έως 3 άτομα (38,1%), με 4 έως 5 άτομα (36,2%) και, τέλος, οι επιχειρήσεις με προσωπικό άνω των 5 ατόμων που είχαν τη μικρότερη μείωση (21,7%).

Σε σύγκριση με το προηγούμενο εξάμηνο, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δήλωσαν μείωση του κύκλου εργασιών το δεύτερο εξάμηνο του 2024 μειώθηκε από 46,2% σε 38,4%. Αντίθετα, το ποσοστό των επιχειρήσεων που δήλωσαν αύξηση του κύκλου εργασιών αυξήθηκε, από 20,5% σε 27,1%. Αύξηση, επίσης, παρουσίασε το ποσοστό των επιχειρήσεων που δήλωσαν σταθεροποίηση του κύκλου εργασιών, από 31,1% σε 33,6%.

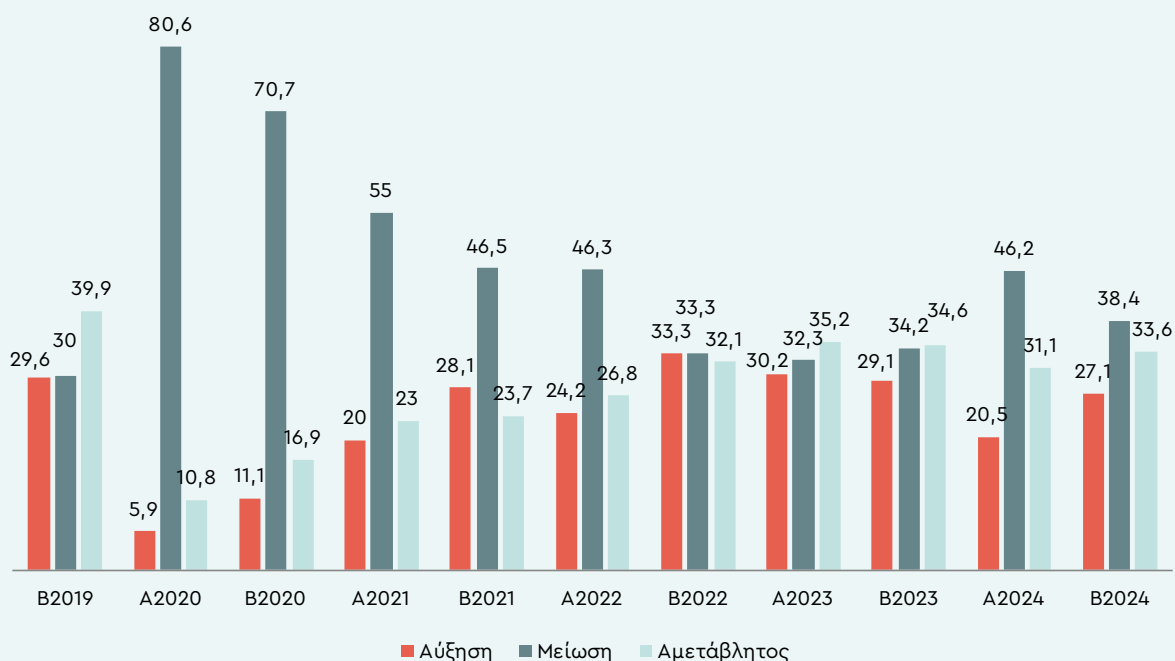
Γράφημα 1. Δείκτης Οικονομικού Κλίματος

Γράφημα 2. Δείκτης προσδοκιών ΜμΕ

Γράφημα 3. Κύκλος εργασιών - Αποτίμηση εξαμήνου - Διαχρονικό γράφημα

Γράφημα 4. Κύκλος εργασιών Β' εξαμήνου 2024 ανά κατηγορία

Σε σχέση με το επόμενο εξάμηνο (Ιανουάριος-Ιούνιος 2025), οι περισσότερες επιχειρήσεις (40%) εκτιμούν ότι ο κύκλος εργασιών τους θα παραμείνει αμετάβλητος. Ακολουθούν οι επιχειρήσεις που προβλέπουν ότι θα μειωθεί (33,3%) κι εκείνες που προβλέπουν ότι θα αυξηθεί (20,3%).

Εξετάζοντας τις προβλέψεις με επιμέρους κριτήρια, παρατηρούμε ότι, βάσει κλάδου, στο εμπόριο η πλειονότητα των ερωτηθέντων/εισών απάντησε πως ο κύκλος εργασιών θα μειωθεί (40,2%), το 36,5% πως θα μείνει αμετάβλητος και το 17,7% πως θα αυξηθεί.

Με κριτήριο τη νομική μορφή, η πλειονότητα των ΑΕ (45,2%) δήλωσε ότι ο κύκλος εργασιών θα παραμείνει ίδιος. Το 35,7% απάντησε ότι θα αυξηθεί και το 14,3% ότι θα μειωθεί. Η πλειονότητα των ΟΕ-ΕΕ/ΑΕ επίσης (40,8%) δήλωσε ότι ο κύκλος εργασιών θα παραμείνει αμετάβλητος, ένα μικρότερο ποσοστό της τάξης του 30,5% απάντησε ότι θα μειωθεί κι ένα μικρότερο ποσοστό, 22,7%, ότι θα αυξηθεί. Από τις ΙΚΕ η πλειονότητα (39,7%) δήλωσε ότι ο κύκλος εργασιών θα μείνει ίδιος, το 37,9% ότι θα αυξηθεί και το 13,8% ότι θα μειωθεί.

Με κριτήριο τον ετήσιο τζίρο, από τις μικρότερες επιχειρήσεις (έως 50.000 €) οι περισσότερες (42,8%) δήλωσαν ότι θα μειωθεί. Το 37,5% ότι θα μείνει αμετάβλητος και μόνο το 12,9% ότι θα αυξηθεί. Από τις επιχειρήσεις με τζίρο από 50.000 έως 100.000 € οι περισσότερες απάντησαν πως θα μείνει σταθερός (43,5%), το 32,5% ότι θα μειωθεί και το 19,2% ότι θα αυξηθεί. Από τις επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών 100.000 έως 300.000 € επίσης η πλειονότητα δήλωσε ότι ο κύκλος εργασιών θα μείνει ίδιος (45,3%), το 26,3% απάντησε ότι θα μειωθεί και το 21,2% ότι θα αυξηθεί. Και από το ανώτερο κλιμάκιο, των επιχειρήσεων με τζίρο άνω των 300.000 €, το 39,4% απάντησε ότι ο κύκλος εργασιών θα μείνει σταθερός, το 33,5% ότι θα αυξηθεί και το 24,5% ότι θα μειωθεί.

Με κριτήριο την έδρα, και στις τέσσερις μείζονες περιοχές (Αττική, Νησιά Αιγαίου & Κρήτη, Βόρεια Ελλάδα και Κεντρική Ελλάδα) η πλειονότητα των επιχειρήσεων προβλέπει ότι το επόμενο εξάμηνο ο κύκλος εργασιών θα παραμείνει αμετάβλητος. Η επόμενη απάντηση που συγκεντρώνει τις περισσότερες επιλογές είναι ότι ο κύκλος εργασιών θα μειωθεί.

Με κριτήριο την απασχόληση, η πλειονότητα των επιχειρήσεων χωρίς προσωπικό απάντησε ότι προβλέπει μείωση κύκλου εργασιών. Το 37,6% προβλέπει σταθερό κύκλο εργασιών και μόνο το 11,9% αύξηση. Από τις επόμενες τρεις κατηγορίες (επιχειρήσεις με 1 άτομο, 2 έως 3 και 4 έως 5 άτομα) η πλειονότητα προβλέπει αμετάβλητο κύκλο εργασιών, ως δεύτερη επιλογή μείωση κύκλου εργασιών και ως τρίτη αύξηση του κύκλου εργασιών. Αντίθετα, οι επιχειρήσεις με πάνω από 5 άτομα προσωπικό προβλέπουν στην πλειονότητά τους ότι ο κύκλος εργασιών θα παραμείνει σταθερός (37,2%) με μικρή διαφορά ότι θα αυξηθεί (36,7%) και κατά 21,1% ότι θα μειωθεί. Σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο αυξήθηκαν οι επιχειρήσεις που προβλέπουν σταθεροποίηση του κύκλου εργασιών (από 37,5% σε 40%) και αύξηση (από 19,7% σε 20,3%) και μειώθηκαν οι επιχειρήσεις που προβλέπουν μείωση (από 36,3% σε 40%).

Αποτελέσματα χρήσης

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας για τα αποτελέσματα χρήσης των επιχειρήσεων το 2024 (κέρδη ή ζημιές) παρατηρείται επιδείνωση σε σχέση με το προηγούμενο έτος. Όπως φαίνεται στο Γράφημα 5, το 52,2% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι είχε κέρδη το 2024, έναντι του 20,7% που δήλωσε ζημιές και του 18,6% που δήλωσε πως δεν είχε ούτε ζημιές, ούτε κέρδη.

Σε τομεακό επίπεδο, το 2024 κέρδη δήλωσε το 58,7% (62% το 2023) των επιχειρήσεων της μεταποίησης, το 56% (59% το 2023) των επιχειρήσεων στον τομέα των υπηρεσιών και το 44% (49,5% το 2023) των εμπορικών επιχειρήσεων.

Μεγάλες είναι οι διαφοροποιήσεις στα αποτελέσματα χρήσης των επιχειρήσεων ανάλογα με το μέγεθός τους, χωρίς όμως να αλλάζει η γενικότερη εικόνα της μείωσης του αριθμού των επιχειρήσεων που εμφάνισαν κέρδη. Συγκεκριμένα, για το 2024 οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις με βάση τον κύκλο εργασιών (πάνω από 300.000 €) δήλωσαν σε ποσοστό 73,4% (78% το 2023) ότι είχαν κέρδη, οι επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών 100 – 300.000€ εμφανίζονται κερδοφόρες σε ποσοστό 69,3% (72,3% το 2023), οι επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών μεταξύ 50 – 100.000€ κατέγραψαν κέρδη σε ποσοστό 52,2% (63,8% το 2023) και οι επιχειρήσεις με μικρότερο ετήσιο κύκλο εργασιών (κάτω από 50.000€) σε ποσοστό 36,7% (39,3% το 2023).

Ανάλογη είναι η εικόνα που αποτυπώνεται, εάν εξετάσουμε τις επιχειρήσεις και με βάση τον αριθμό των απασχολούμενων, με εξαίρεση τις επιχειρήσεις που απασχολούν 4 έως 5 άτομα προσωπικό, οι οποίες εμφανίζονται κερδοφόρες σε ποσοστό 68,1% το 2024 (65,6% το 2023). Οι επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό καταγράφουν κέρδη σε ποσοστό 37,3% (39,8% το 2023), με έναν/μία εργαζόμενο/η κέρδη είχε το 52,2% (58,1% το 2023), με 2-3 εργαζομένους/ες το 61,4% (67,2% το 2023) και οι επιχειρήσεις με περισσότερους/ες από 5 εργαζομένους/ες 64,4% (71,6% το 2023).

Σε σχέση με τη νομική μορφή, οι εταιρείες παρουσιάζουν σαφώς καλύτερα αποτελέσματα σε σχέση με τις ατομικές επιχειρήσεις χωρίς, όμως, να αντιστρέφεται η γενική εικόνα περιορισμού των κερδοφόρων επιχειρήσεων το 2024 συγκριτικά με το προηγούμενο έτος. Ειδικότερα, το 63,1% (81,8% το 2023) των ΑΕ, το 62,2% (64,6% το 2023) των ΟΕ-ΕΕ-ΕΠΕ και μόλις το 45,5% (50,7% το 2023) των ατομικών επιχειρήσεων, σημείωσαν κέρδη το τελευταίο έτος. Εξαίρεση αποτελούν οι ΙΚΕ όπου αυξήθηκε ποσοστιαία ο αριθμός των επιχειρήσεων που έκλεισαν το 2024 με κέρδη στο 69% (63,4% το 2023).

Γεωγραφικά, παρατηρείται μείωση του αριθμού των κερδοφόρων επιχειρήσεων σε όλη τη χώρα με εξαίρεση την οριακή βελτίωση κατά μία ποσοστιαία μονάδα στις επιχειρήσεις που δραστηριοποιούνται στην Βόρεια Ελλάδα. Στην Κρήτη και στα Νησιά του Αιγαίου παρατηρείται η πιο ακραία μείωση του ποσοστού κερδοφόρων επιχειρήσεων κατά 10,1 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ στην Αττική μόλις μία στις δύο επιχειρήσεις (49,9% έναντι 55,6 το 2023) ολοκλήρωσε το 2024 με κέρδη. Ηπιότερη αλλά σε κάθε περίπτωση μειωμένη κατά 3,5 ποσοστιαίες μονάδες είναι η αποτύπωση των κερδοφόρων επιχειρήσεων στην υπόλοιπη επικράτεια

Ζήτηση - παραγγελίες

Για την πλειονότητα των επιχειρήσεων (38,1%) το δεύτερο εξάμηνο του 2024 η ζήτηση έμεινε αμετάβλητη. Για ένα μικρότερο ποσοστό, της τάξης του 35,1% μειώθηκε και για το 26,4% αυξήθηκε.

Εξετάζοντας τη ζήτηση κατά επιμέρους κατηγορίες παρατηρούμε τα εξής:

Κατά κλάδο, στο εμπόριο, η πλειονότητα (45,6%) είδε τη ζήτηση να μειώνεται. Ένα ποσοστό της τάξης του 34,3% απάντησε ότι έμεινε ίδια και η μειονότητα (19,6%) ότι αυξήθηκε. Στη μεταποίηση και στη βιοτεχνία, η πλειονότητα των επιχειρήσεων (36,7%) απάντησε ότι η ζήτηση έμεινε σταθερή, το 34,6 % ότι αυξήθηκε και το 28,3 % ότι μειώθηκε. Στις υπηρεσίες, η πλειονότητα (42,7%) επίσης απάντησε ότι η ζήτηση έμεινε αμετάβλητη, το 29,3% ότι μειώθηκε και το 28% ότι αυξήθηκε.

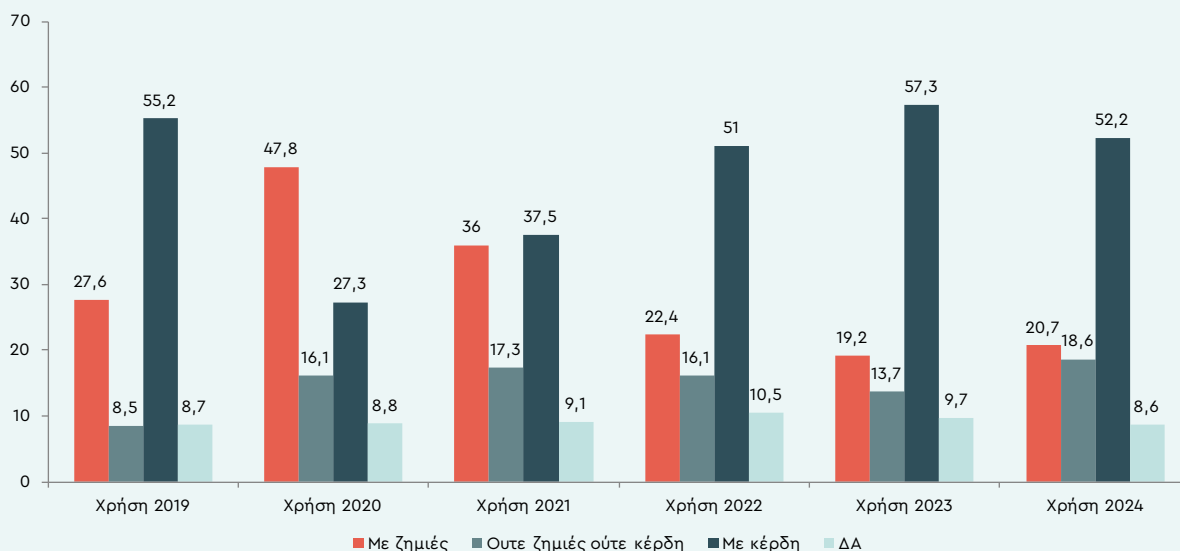
Με κριτήριο τη νομική μορφή, σε ΑΕ, ΟΕ-ΕΕ/ΕΠΕ και ΙΚΕ η πλειονότητα απάντησε ότι η ζήτηση έμεινε αμετάβλητη (42,9%, 37,8% και 41,4%, αντίστοιχα) και η αμέσως επόμενη απάντηση ήταν αύξηση (33,3%, 35,2% και 37,9%). Τέλος, το μικρότερο ποσοστό (23,8%, 27% και 20,7%) ανέφερε μείωση της ζήτησης. Στις ατομικές επιχειρήσεις, αντίθετα, η πλειονότητα δήλωσε μείωση ζήτησης (41%), το 37,3% πως ήταν αμετάβλητη και μόλις το 21,2 % αύξηση ζήτησης.

Με κριτήριο τον ετήσιο τζίρο, από τις μικρότερες επιχειρήσεις (έως 50.000 €) οι περισσότερες δήλωσαν μείωση της ζήτησης (43,6%). Το 38,6 % ανέφερε ότι έμεινε ίδια και μόνο το 17,6% ότι αυξήθηκε. Στις επιχειρήσεις με τζίρο από 50.000 έως 100.000 €, η πλειονότητα (37,4 %) δήλωσε μείωση, το 34% ότι έμεινε ίδια και το 28,1% αύξηση. Από τις επιχειρήσεις με τζίρο 100.000 έως 300.000 €, η πλειονότητα (41,3%) δήλωσε σταθερή ζήτηση και το 33% αύξηση. Τέλος, από τις επιχειρήσεις με τζίρο άνω των 300.000 € η πλειονότητα (42,6%) δήλωσε αύξηση της ζήτησης, το 36,7% σταθερή ζήτηση και το 20,2% μόνο μείωσή της.

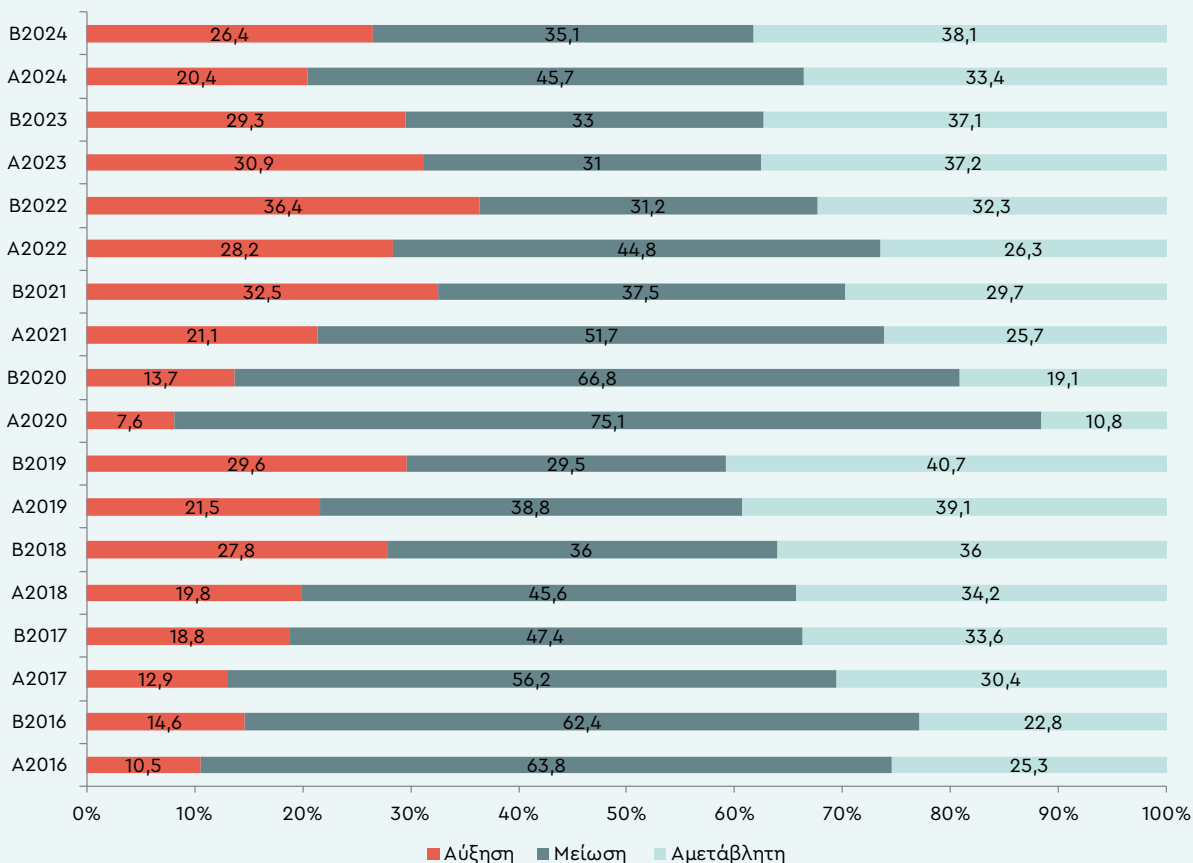
Με βάση τη γεωγραφική προέλευση, η πλειονότητα της Αττικής και των νησιών Αιγαίου και της Κρήτης απάντησε ότι η ζήτηση ήταν σταθερή (40,3% και 40,6%, αντίστοιχα). Στην Βόρεια και στην Κεντρική Ελλάδα η πλειονότητα απάντησε ότι η ζήτηση μειώθηκε (36,9% και 39,1%, αντίστοιχα).

Με κριτήριο τον αριθμό των απασχολούμενων, η πλειονότητα των επιχειρήσεων χωρίς προσωπικό (45,5%) απάντησε ότι η ζήτηση μειώθηκε, το 35% ότι έμεινε αμετάβλητη και το 18,6% ότι μειώθηκε. Από τις επιχειρήσεις με 1 άτομο και 2 έως 3 άτομα προσωπικό, η πλειονότητα απάντησε ότι η ζήτηση έμεινε αμετάβλητη (36,6% και 40,5%, αντίστοιχα). Το 33,9% και 34,3% ανέφερε ότι μειώθηκε και, τέλος, το 29,6% και 25,2% ότι αυξήθηκε. Από τις επιχειρήσεις με προσωπικό 4 έως 5 άτομα, η πλειονότητα (34,8%) δήλωσε ότι μειώθηκε η ζήτηση, το 33,3% ότι αυξήθηκε και το 31,9% ότι η ζήτηση έμεινε ίδια. Από το ανώτερο κλιμάκιο των επιχειρήσεων με προσωπικό άνω των 5 ατόμων, η πλειονότητα απάντησε ότι η ζήτηση έμεινε ίδια (45%), το 37,2% ότι αυξήθηκε και μόνο το 17,8% ότι μειώθηκε η ζήτηση.

Γράφημα 5. Σύγκριση αποτελεσμάτων χρήσης ΜμΕ 5 τελευταίων ετών

Γράφημα 6. Ζήτηση - Αποτίμηση εξαμήνου - Σύγκριση με προηγούμενες έρευνες

Με κριτήριο την εξέλιξη στον χρόνο, παρατηρούμε ότι το ποσοστό των επιχειρήσεων που δήλωσαν ότι μειώθηκε η ζήτηση μειώθηκε σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο, από 45,7% σε 35,1%. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που δήλωσαν αύξηση αυξήθηκε από 20,4% σε 26,4%, όπως και εκείνων που ανέφεραν σταθεροποίηση (από 33,4% σε 38,1%).

Για το επόμενο εξάμηνο (Ιανουάριος-Ιούνιος 2025), η πλειονότητα των επιχειρήσεων (38,7%) προβλέπει ότι η ζήτηση θα παραμείνει αμετάβλητη, το 33,2% ότι θα μειωθεί και το 22% ότι θα αυξηθεί.

Η ζήτηση για το επόμενο εξάμηνο διαφέρει σημαντικά ανά κατηγορία επιχείρησης.

Με βάση τον κλάδο, παρατηρούμε ότι στο εμπόριο η πλειονότητα (42,1%) δηλώνει πως θα μειωθεί και το 34,9% ότι θα μείνει αμετάβλητη. Μόνο το 17,2% απάντησε ότι θα αυξηθεί. Στη μεταποίηση και στη βιοτεχνία η πλειονότητα (42,5%) απάντησε ότι θα μείνει σταθερή και το 24,6% ότι θα μειωθεί. Αύξηση προβλέπει το 23,8%. Στις υπηρεσίες, επίσης, η πλειονότητα προβλέπει ότι η ζήτηση το επόμενο εξάμηνο θα μείνει στα ίδια επίπεδα και το 30,1% ότι θα μειωθεί – μόνο το 25,4% απάντησε ότι θα αυξηθεί.

Με κριτήριο τη νομική μορφή, η πλειονότητα των ΑΕ και των ΟΕ-ΕΕ/ΕΠΕ απάντησε ότι προβλέπει σταθεροποίηση της ζήτησης για το επόμενο εξάμηνο. Από τις ΑΕ το 34,5% προβλέπει αύξηση και το 16,7% μείωση. Από τις ΟΕ-ΕΕ/ΑΠΕ μείωση προβλέπει το 28,8% και αύξηση το 24,9%. Από τις ΙΚΕ η πλειονότητα (43,1%) προβλέπει αύξηση της ζήτησης για το επόμενο εξάμηνο, το 31% σταθεροποίηση και το 19% μείωση. Από τις ατομικές επιχειρήσεις, η πλειονότητα (38,4%) προβλέπει πτώση των πωλήσεων, ένα σχεδόν ίδιο ποσοστό, της τάξης του 38%, προβλέπει σταθεροποίηση και μόνο το 17,2% των ατομικών επιχειρήσεων προβλέπει αύξηση των πωλήσεων.

Με κριτήριο τον ετήσιο τζίρο, οι μικρότερες επιχειρήσεις (έως 50.000 €) κατά 42% προβλέπουν μείωση, κατά 36% σταθεροποίηση και κατά 16% αύξηση. Οι επιχειρήσεις με ετήσιο τζίρο από 50.000 έως 100.000 € προβλέπουν σταθεροποίηση της ζήτησης στα επίπεδα του προηγούμενου εξαμήνου (43,8%), το 29,6% προβλέπει μείωση και το 22,2% αύξηση. Οι αμέσως μεγαλύτερες επιχειρήσεις, με ετήσιο τζίρο από 100.000 έως 300.000 € κατά 39,7% δήλωσαν ότι η ζήτηση θα μείνει στα ίδια επίπεδα, κατά 30,7% ότι θα μειωθεί και κατά 22,3% ότι θα αυξηθεί. Στην κατηγορία των μεγαλύτερων επιχειρήσεων του δείγματος, με ετήσιο τζίρο πάνω από 300.000 €, η πλειονότητα (41%) δήλωσε σταθεροποίηση, το 31,9% αύξηση και το 24,5% μείωση.

Με κριτήριο τη γεωγραφική περιοχή, στην Αττική κυριαρχεί η πρόβλεψη για μείωση της ζήτησης με 36,2% (έπεται η πρόβλεψη σταθεροποίησης με 34,2% και αύξησης με 21,6%), στα Νησιά του Αιγαίου και στην Κρήτη η πρόβλεψη για σταθεροποίηση με 45,3% (έπεται η πρόβλεψη μείωσης με 29,7% και αύξησης με 19,5%), στην Βόρεια Ελλάδα επίσης κυριαρχεί η σταθεροποίηση με 39,9% (κι ακολουθούν η μείωση με 31% και η αύξηση με 24,4%), ενώ, τέλος, στην Κεντρική Ελλάδα κυριαρχεί επίσης η σταθεροποίηση με 40,8% (κι ακολουθούν η μείωση με 33,2% και η αύξηση με 21%).

Με κριτήριο το απασχολούμενο προσωπικό, παρατηρούμε ότι η αισιοδοξία για την εξέλιξη της ζήτησης είναι συνάρτηση του μεγέθους: όσο μεγαλώνει ο αριθμός του προσωπικού, τόσο περισσότερο βέβαιο θεωρείται ότι θα αυξηθεί η ζήτηση. Στις επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό, μόνο το 13,8% απάντησε ότι θα αυξηθεί (και 42,4% ότι θα μειωθεί), στις επιχειρήσεις με 1 άτομο το 17,7% απάντησε ότι θα αυξηθεί (35,5% ότι θα μειωθεί), από 2 έως 3 άτομα 24,3% δήλωσε αύξηση (και 29,5% μείωση), από 4 έως 5 άτομα 26,1% αύξηση (27,5% μείωση) και, τέλος, στις επιχειρήσεις με πάνω από 5 άτομα το 36,7% δήλωσε αύξηση (και 20% μείωση).

Για τις παραγγελίες προς τους προμηθευτές το δεύτερο εξάμηνο του 2024, η πλειονότητα (38,5%) απάντησε ότι μειώθηκαν. Το 37,5% απάντησε ότι έμειναν αμετάβλητες και αύξηση δήλωσε μόνο το 23,1%.

Εξετάζοντας ανά κατηγορία τις παραγγελίες παρατηρούμε σημαντικές διαφορές.

Ανά κλάδο, η μεγαλύτερη μείωση παραγγελιών καταγράφηκε στο εμπόριο κατά 50,1% (σταθεροποίηση 30,8% και αύξηση 18,5%). Ακολουθούν οι υπηρεσίες με 32,9% (αμετάβλητες 41,4% και αύξηση 24,2%) και, τέλος, η μεταποίηση – βιοτεχνία με 29,6% (σταθεροποίηση 41,7%, αύξηση 28,3%).

Με κριτήριο τη νομική μορφή, η μεγαλύτερη μείωση δηλώθηκε στις ατομικές επιχειρήσεις από το 44,8% (σταθερότητα για το 35,6% και αύξηση για το 18,5%). Ακολουθούν οι ΟΕ -ΕΕ/ΕΠΕ με μείωση από το 30,9% (σταθεροποίηση για 41,2% και αύξηση για 27,5%), οι ΑΕ με μείωση για το 26,2% (σταθεροποίηση 39,3% και αύξηση 34,5%).

Κρίνοντας από τον ετήσιο τζίρο, παρατηρούμε ότι οι επιχειρήσεις με έσοδα έως 50.000 € στην πλειονότητά τους (47,2%) δήλωσαν μείωση παραγγελιών. Το 37,5% δήλωσε σταθεροποίηση και το 14,2% αύξηση. Οι επιχειρήσεις με έσοδα από 50.000 έως 100.000 € δήλωσαν στην πλειονότητά τους μείωση παραγγελιών (39,9%). Το 34% απάντησε σταθεροποίηση και το 24,6% αύξηση. Στην αμέσως επόμενη κατηγορία, με έσοδα από 100.000 έως 300.000 €, η πλειονότητα (36,3%) δήλωσε επίσης μείωση παραγγελιών. Στασιμότητα δήλωσε το 38,5% και αύξηση το 24,6%. Οι επιχειρήσεις με έσοδα πάνω από 300.000 € δήλωσαν κατά 38,8% σταθερότητα, κατά 37,8% αύξηση και κατά 23,4% μείωση παραγγελιών.

Με κριτήριο την περιοχή, παρατηρούμε ότι το υψηλότερο ποσοστό αύξησης παραγγελιών (30,5%) δηλώθηκε στα Νησιά Αιγαίου και στην Κρήτη κι ακολουθούν η Βόρεια και Κεντρική Ελλάδα (26,2% και 20,6%, αντίστοιχα) και η Αττική (19,7%), όπου καταγράφηκε και το μεγαλύτερο ποσοστό μείωσης παραγγελιών (41,6%).

Με κριτήριο τον αριθμό των απασχολούμενων, παρατηρούμε για μια ακόμη φορά ότι όσο αυξάνεται ο αριθμός των εργαζομένων τόσο αυξάνεται το ποσοστό εκείνων που απαντούν ότι αυξήθηκαν οι παραγγελίες. Συγκεκριμένα, στις επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό μόνο το 16,7% δήλωσε ότι αυξήθηκαν οι παραγγελίες (και το 51,1% ότι μειώθηκαν), στις επιχειρήσεις με 1 άτομο το 22,6%, με 2 έως 3 άτομα το 24,8%, με 4 έως 5 άτομα το 29% και στις επιχειρήσεις με πάνω από 5 άτομα το 32,2%.

Συγκρίνοντας το τελευταίο εξάμηνο με τα προηγούμενα παρατηρούμε ότι μειώθηκε το ποσοστό των επιχειρήσεων που δήλωσαν μείωση (από 47,3% σε 38,5%) ενώ αυξήθηκαν τα ποσοστά των επιχειρήσεων που δήλωσαν αύξηση (από 17,2% σε 23,1%) και σταθεροποίηση (από 34,3% σε 37,5%).

Σε σχέση με το επόμενο εξάμηνο, η πλειονότητα (40,2%) δήλωσε ότι οι παραγγελίες θα μείνουν αμετάβλητες. Το 34,8% προέβλεψε μείωση και το 18,7% αύξηση.

Σημαντικές είναι οι αποκλίσεις στις προβλέψεις για παραγγελίες το επόμενο εξάμηνο, με κριτήριο τις διαφορετικές κατηγορίες.

Εξετάζοντας κατά κλάδο, η σημαντικότερη αύξηση θα σημειωθεί στη μεταποίηση – βιοτεχνία (23,8%) και η μικρότερη αύξηση στο εμπόριο (16,6%).

Με βάση τη νομική μορφή παρατηρούμε ότι στις ΑΕ κυριαρχεί η αύξηση (29,8%) έναντι της μείωσης (15,5%). Το ίδιο και στις ΙΚΕ: 27,6% αύξηση έναντι 17,2% μείωση. Αντίθετα, στις ατομικές και στις ΟΕ-ΕΕ/ΕΠΕ κυριαρχεί η μείωση (40,7% και 30,5%, αντίστοιχα), έναντι της αύξησης των παραγγελιών (15% και 22,3%).

Με βάση τον τζίρο παρατηρούμε ότι στις τρεις μικρότερες κατηγορίες επιχειρήσεων (έως 50.000 €, 50.000–100.000 € και 100.000–300.000 €) οι προβλέψεις για μείωση των παραγγελιών ξεπερνούν εκείνες για αύξηση. Αντίθετα, στις επιχειρήσεις με ετήσιο τζίρο άνω των 300.000 € οι προβλέψεις για αύξηση υπερκεράζουν εκείνες για μείωση.

Με κριτήριο τη γεωγραφική περιοχή και στις τέσσερις μείζονες περιφέρειες οι προβλέψεις για μείωση των παραγγελιών ξεπερνούν εκείνες για αύξηση.

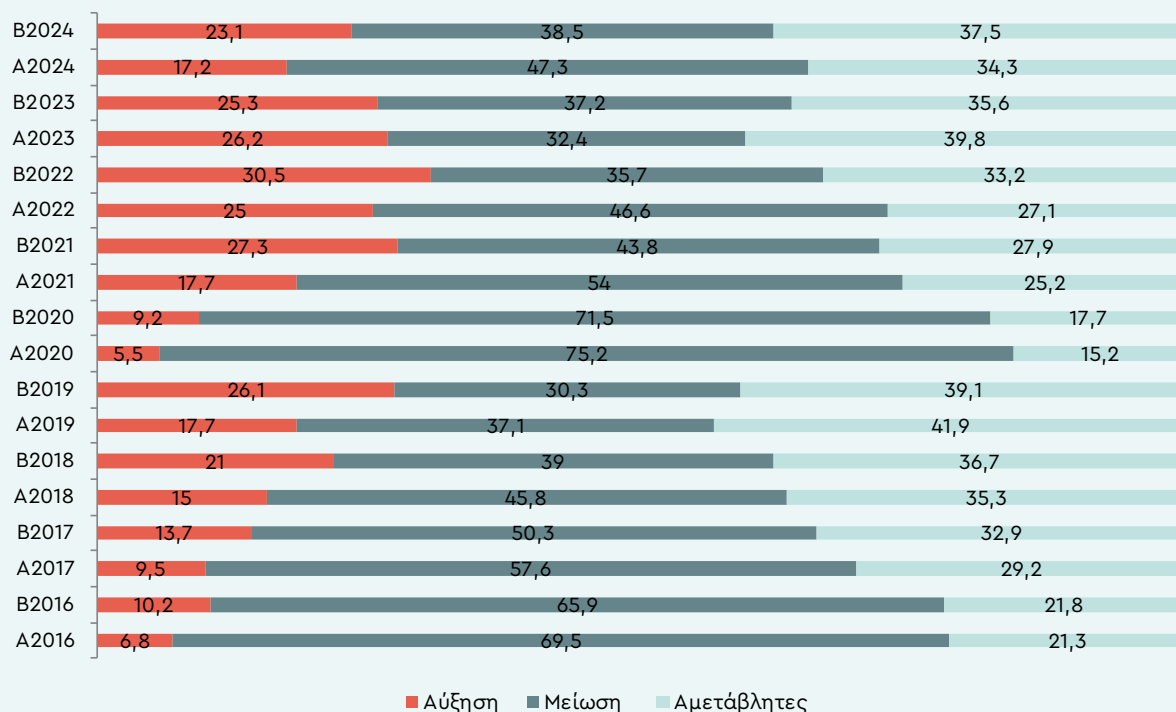
Τέλος, με κριτήριο το απασχολούμενο προσωπικό, παρατηρούμε ότι όσο αυξάνεται ο αριθμός των εργαζομένων μεγαλώνει και το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνουν αύξηση παραγγελιών. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό δηλώνουν 11,3% αύξηση και 44,9% μείωση. Οι επιχειρήσεις με 1 άτομο δηλώνουν 13,4% αύξηση και 37,6% μείωση. Οι επιχειρήσεις με 2 έως 3 άτομα δηλώνουν 22,9% αύξηση και 29,5% μείωση. Εκείνες με 4 έως 5 άτομα δηλώνουν 21,7% αύξηση και 30,4% μείωση κι όσες απασχολούν πάνω από 5 άτομα δηλώνουν 32,2% αύξηση των παραγγελιών και 20,6% μείωση.

Σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο, αυξήθηκε ο αριθμός των επιχειρήσεων που δήλωσαν αύξηση των παραγγελιών (από 18,1% σε 18,7%) και σταθεροποίηση (από 37,9% σε 40,2%), ενώ μειώθηκε το ποσοστό που δήλωσε μείωση (από 37,4% σε 34,8%).

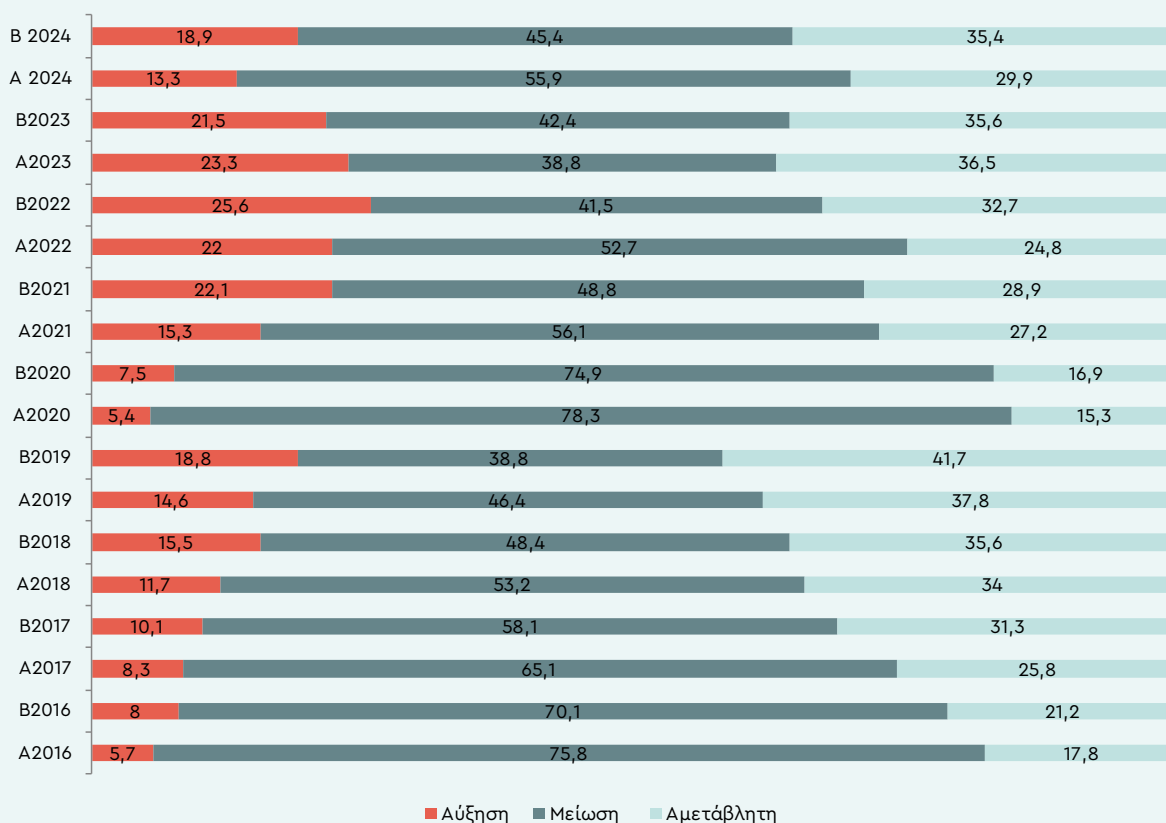
Ρευστότητα

Η επίδραση του τουρισμού βελτίωσε τη ρευστότητα των επιχειρήσεων συγκριτικά με το πρώτο εξάμηνο του έτους, καθώς το 18,9% (13,3%, αντίστοιχα, κατά το πρώτο εξάμηνο) των επιχειρήσεων δήλωσε ότι η ρευστότητά του βελτιώθηκε, 45,4% (55,9%) ότι μειώθηκε και 35,4% ότι παρέμεινε αμετάβλητη.

Γράφημα 7. Παραγγελίες - Αποτίμηση εξαμήνου - Σύγκριση με προηγούμενες έρευνες

Γράφημα 8. Ρευστότητα - Αποτίμηση εξαμήνου - Σύγκριση με προηγούμενες έρευνες

Το πρόβλημα της ρευστότητας των επιχειρήσεων είναι ιδιαίτερα έντονο στην Αττική, παρά το γεγονός ότι συγκεντρώνει διαχρονικά και μεγάλο μέρος της τουριστικής κίνησης. Στη συγκεκριμένη γεωγραφική ενότητα, όπου, σύμφωνα με το Ειδικό Τεύχος του ΕΡΓΑΝΗ για το 2024², συγκεντρώνεται το 38,94% της επιχειρηματικής δραστηριότητας της χώρας, προφέροντας και το 50,12% των ενεργών θέσεων εργασίας, καταγράφεται το χαμηλότερο ποσοστό επιχειρήσεων που δηλώνουν βελτίωση της ρευστότητάς τους (14,8%), ενώ σχεδόν μία στις δύο επιχειρήσεις της Αττικής (47,9%) δηλώνει επιδείνωση της ρευστότητας.

Το διαχρονικό πρόβλημα της ρευστότητας εξακολουθεί να προσθέτει αναχώματα στις δυνατότητες ανάπτυξης της οικονομίας, ιδίως αν συνεκτιμηθεί ότι οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, που αποτελούν και τη συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων, αντιμετωπίζουν και περισσότερες δυσκολίες πρόσβασης σε χρηματοδοτικά εργαλεία και κεφάλαια κίνησης. Η εκτίναξη του λειτουργικού κόστους τα τελευταία χρόνια, σε συνάρτηση με την αύξηση του κόστους ζωής και, κατά συνέπεια, τον περιορισμό των δυνατοτήτων κατανάλωσης αγαθών και υπηρεσιών, εγκλωβίζουν την οικονομία σε ασθενική ανάπτυξη, καθιστώντας και συνολικά την οικονομία ευάλωτη σε μελλοντικές κρίσεις.

Η εικόνα της ρευστότητας των επιχειρήσεων είναι σε συνάφεια με το μέγεθος της επιχείρησης, με τις πολύ μικρές επιχειρήσεις να αντιμετωπίζουν μεγαλύτερο πρόβλημα, αφού η ρευστότητα το τελευταίο εξάμηνο έχει μειωθεί για το 57,5% των επιχειρήσεων που δεν απασχολούν προσωπικό, για το 42,9% των επιχειρήσεων που απασχολούν έως 10 άτομα προσωπικό και για το 20,2% των επιχειρήσεων που απασχολούν περισσότερα από 11 άτομα. Αντίστοιχα, αύξηση της ρευστότητας σημειώνεται από το 29,9% των επιχειρήσεων με περισσότερους/ες από 11 εργαζομένους/ες, από το 19% όσων απασχολούν έως 10 άτομα προσωπικό και μόλις από το 15,4% όσων δεν απασχολούν προσωπικό. Ωστόσο, κι εδώ είναι εμφανές ότι το μέγεθος της επιχείρησης σχετίζεται με την εν λόγω μεταβολή, με τις μεγαλύτερες επιχειρήσεις (10 άτομα και άνω προσωπικό) να παρουσιάζουν το μεγαλύτερο ποσοστό αύξησης στη ρευστότητα (25,4%). Το ποσοστό αυτό μειώνεται στο 14,3% για τις επιχειρήσεις με προσωπικό από 1 έως 9 άτομα, για να υποχωρήσει σε μόλις 9,2% για τις επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό.

Το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων που δηλώνουν μείωση ρευστότητας το δεύτερο εξάμηνο του 2024 είναι οι ατομικές επιχειρήσεις που δηλώνουν μείωση της ρευστότητας κατά 52,5%, με μόνο το 15,3% αυτών να δηλώνει αύξηση ρευστότητας. Η πραγματικότητα αυτή για τις ατομικές επιχειρήσεις ενδέχεται να συναρτάται και με την επιδείνωση του πλαισίου φορολόγησής τους, τον τεκμαρτό, δηλαδή, προσδιορισμό του φορολογητέου εισοδήματος που ως φαίνεται προκαλεί, μεταξύ άλλων, και μείωση της ρευστότητάς τους.

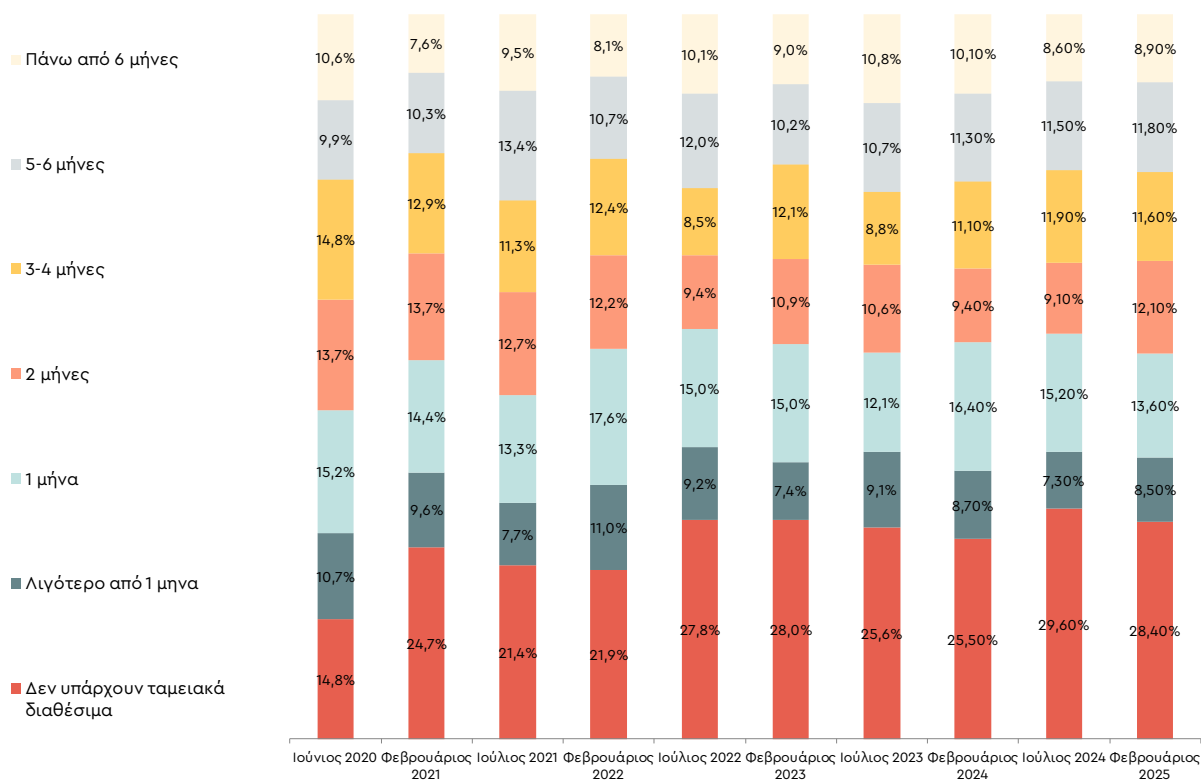
Πίνακας 1. Μεταβολή ρευστότητας Α' εξαμήνου 2024 - Επιχειρήσεις βάσει τάξη μεγέθους απασχόλησης

	Χωρίς προσωπικό	Πολύ μικρή (1-9 εργαζόμενοι/ες)	Μικρή - Μεσαία (10 και άνω άτομα προσωπικό)
αυξήθηκαν	15,4%	19,2%	29,9%
αμετάβλητες	27,1%	37,9%	49,5%
μειώθηκαν	57,5%	42,9%	20,6%

Ταμειακά διαθέσιμα

Ενισχυτική των προβλημάτων ρευστότητας, που αντιμετωπίζουν ιδίως οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, είναι η εικόνα των ταμειακών διαθέσιμων στις επιχειρήσεις, όπου περισσότερες από τις μισές επιχειρήσεις δηλώνουν ότι δεν διαθέτουν (28,4%) ή διαθέτουν το πολύ για ένα μήνα (22,1%) ταμειακά διαθέσιμα και μόλις 8,9% των επιχειρήσεων εμφανίζονται να διαθέτουν επαρκή διαθέσιμα πέραν του εξαμήνου.

Γράφημα 9. Επάρκεια ταμειακών διαθέσιμων για κάλυψη βασικών υποχρεώσεων επιχείρησης (Συγκριτικό Γράφημα)

Η ταμειακή επάρκεια των επιχειρήσεων είναι συνυφασμένη με το μέγεθός τους, καθώς οι μικρότερες επιχειρήσεις εμφανίζουν σημαντικά μεγαλύτερη έλλειψη ταμειακού αποθέματος απ' ό,τι οι μεγαλύτερες. Με μηδενικά διαθέσιμα δηλώνει ότι βρίσκεται το 38,1% των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών έως 50.000 €, το 30,5% αυτών με κύκλο εργασιών 50.000 έως 100.000 €, το 22,9% με ετήσιο τζίρο 100.000 έως 300.000 €, αλλά και το 9,6% όσων ξεπερνούν σε ετήσιο κύκλο εργασιών τις 300.000 €. Λιγότερες από μία στις δέκα επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών έως 300.000 € διαθέτουν ταμειακό απόθεμα που να ξεπερνά σε αντοχές τους έξι μήνες και μόλις το 16% των επιχειρήσεων με μεγαλύτερο κύκλο εργασιών έχει αυτήν τη δυνατότητα.

Εύλογα, η έλλειψη ταμειακών διαθεσίμων εξακολουθεί να ενέχει σοβαρούς κινδύνους και για τη διατήρηση των σημερινών ενεργών θέσεων εργασίας, αφού το 23,23% των επιχειρήσεων με 1 έως 10 εργαζομένους/ες δεν έχει ταμειακά διαθέσιμα, όπως και το 17,76% όσων απασχολούν περισσότερους/ες εργαζομένους/ες. Αντίστοιχα, το 22,5% των επιχειρήσεων με 1 έως 10 εργαζομένους/ες και το 21,49% των επιχειρήσεων με περισσότερους/ες από 11 εργαζομένους/ες διαθέτει ταμειακά αποθέματα που επαρκούν το πολύ για ένα μήνα. Το 38,66% των επιχειρήσεων με 1 έως 10 εργαζομένους/ες και το 41,12% των επιχειρήσεων με περισσότερους/ες εργαζομένους/ες διαθέτουν ταμειακά διαθέσιμα το πολύ για έξι μήνες. Συνακόλουθα, μόλις το 10,6% των επιχειρήσεων με 1 έως 10 εργαζομένους/ες και το 10,28% με περισσότερες ενεργές θέσεις εργασίας διαθέτουν ταμειακά διαθέσιμα που υπερβαίνουν τις ανάγκες του επόμενου εξαμήνου.

Πίνακας 2. Ταμειακά διαθέσιμα – Επιχειρήσεις βάσει τάξη μεγέθους απασχόλησης

	Χωρίς προσωπικό	Πολύ μικρή (1-9 εργαζόμενοι/ες)	Μικρή – Μεσαία (10 και άνω άτομα προσωπικό)
Δεν υπάρχουν ταμειακά διαθέσιμα	39,83%	23,23%	17,76%
Λιγότερο από μήνα	10,17%	7,44%	8,41%
Ένα μήνα	11,58%	15,06%	13,08%
2 μήνες	10,17%	13,38%	12,15%
3 – 4 μήνες	9,32%	12,45%	14,02%
5 – 6 μήνες	9,32%	12,83%	14,95%
Περισσότερο από 6 μήνες	5,65%	10,6%	10,28%
Δ.Α	3,96%	5,01%	9,35%

Το πρόβλημα της έλλειψης ταμειακών διαθεσίμων διαπερνά το σύνολο των κλάδων δραστηριότητας, αφού μόλις το 7,9% των επιχειρήσεων στη μεταποίηση-βιοτεχνία διαθέτει ταμειακό απόθεμα για περισσότερο από έξι μήνες, όπως και το 8,3% και το 10% των επιχειρήσεων του εμπορίου και των υπηρεσιών, αντίστοιχα. Στον αντίποδα, σοβαρό πρόβλημα ταμειακού αποθέματος αντιμετωπίζει το 35,4% των εμπορικών επιχειρήσεων, το 24,7% των επιχειρήσεων στον τομέα των υπηρεσιών και το 23,8% των επιχειρήσεων στον

τομέα της μεταποίησης, καθώς τα ταμειακά τους διαθέσιμα είναι μηδενικά.

Τέλος, ιδιαίτερα έντονο πρόβλημα εξακολουθεί να αντιμετωπίζει ο κλάδος της εστίασης, με το ποσοστό εκείνων που δεν έχουν ταμειακά διαθέσιμα, ή τα ταμειακά τους διαθέσιμα επαρκούν το πολύ για ένα μήνα, να ανέρχεται στο 64,1% (39,1% δεν έχει καθόλου ταμειακά διαθέσιμα και 25% έχει ταμειακά διαθέσιμα που επαρκούν το πολύ για ένα μήνα).

Απασχόληση

Στην απασχόληση το ισοζύγιο των επιχειρήσεων που μετέβαλαν το προσωπικό τους ήταν αρνητικό. Συγκεκριμένα, το δεύτερο εξάμηνο του 2024 οι επιχειρήσεις οι οποίες δήλωσαν ότι αύξησαν το προσωπικό τους αντιστοιχούν στο 7,9%, έναντι 8,9% που δήλωσε ότι το μείωσε.

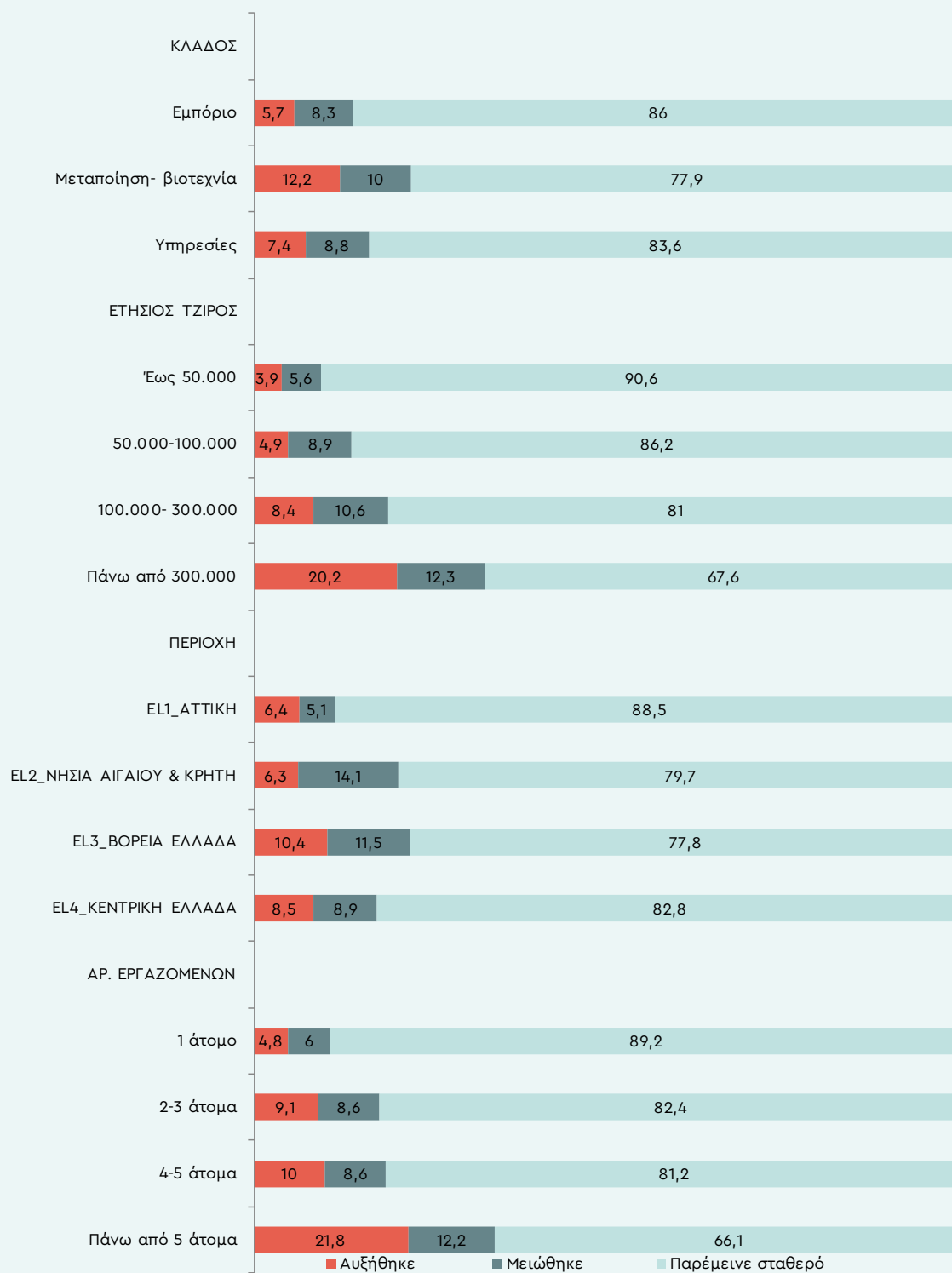
Στον κλάδο του εμπορίου παρουσιάζεται το μεγαλύτερο αρνητικό ισοζύγιο. Συγκεκριμένα, το 5,7% των επιχειρήσεων του κλάδου αύξησε το προσωπικό του, ενώ στον αντίποδα το 8,3% το μείωσε. Ακολουθεί ο κλάδος των υπηρεσιών, στον οποίο το 7,4% των επιχειρήσεων δήλωσε αύξηση των παρεχόμενων θέσεων εργασίας κατά το προηγούμενο εξάμηνο, ενώ το 8,8% δήλωσε μείωση. Από την άλλη πλευρά, στον κλάδο της μεταποίησης-βιοτεχνίας το ισοζύγιο είναι θετικό, αφού το 12,2% των επιχειρήσεων του κλάδου δήλωσε ότι αύξησε το προσωπικό του, έναντι του 10% που δήλωσε ότι το μείωσε.

Σε γεωγραφικό επίπεδο, το μεγαλύτερο αρνητικό ισοζύγιο καταγράφεται στα Νησιά Αιγαίου και Κρήτης (6,3% αύξηση έναντι 14,1% μείωση προσωπικού), ενώ η μόνη περιοχή στην οποία αποτυπώθηκε μεγαλύτερη αύξηση από ότι μείωση προσωπικού ήταν η Αττική (6,4% αύξηση έναντι 5,1% μείωση προσωπικού).

Οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών άνω των 300.000 € και με προσωπικό άνω των πέντε ατόμων, παρουσιάζουν την καλύτερη σχέση αύξησης/μείωσης εργαζομένων. Συγκεκριμένα, 20,2% των επιχειρήσεων με κύκλο εργασιών μεγαλύτερο των 300.000 € αύξησε το προσωπικό τους, έναντι 12,3% που μείωσε τις θέσεις εργασίας στην επιχείρηση. Αντίστοιχα, το 21,8% με περισσότερους από 5 εργαζομένους/όμενες αύξησε τις προσφερόμενες θέσεις εργασίας, έναντι 12,2% που τις μείωσε. Αναφέροντας και τις υπόλοιπες κατηγορίες επιχειρήσεων οι οποίες είχαν θετικό αποτέλεσμα σχετικά με την απασχόληση, αυτές είναι όσες απασχολούν πάνω από 2 άτομα και όσες έχουν ετήσιο τζίρο άνω των 100.000 €. Η εικόνα της απασχόλησης αντιστρέφεται στις άλλες κατηγορίες επιχειρήσεων ως εξής: οι επιχειρήσεις με ένα άτομο προσωπικό είχαν ποσοστό αύξησης εργαζομένων 4,8%, ενώ το 8,8% αυτών δήλωσε μείωση. Παρόμοια τάση καταγράφεται και στις επιχειρήσεις με τζίρο έως 50.000 € και 50.000-100.000 €, όπου το 3,9% και το 4,9% δήλωσε αύξηση προσωπικού, αντίστοιχα, έναντι του 5,6% και του 8,9% που δήλωσε μείωση στις δύο κατηγορίες κύκλου εργασιών.

Συγκεντρωτικά, οι διαφοροποιήσεις σε περιφερειακό επίπεδο καταδεικνύουν την ανισορροπία μεταξύ των διαφορετικών γεωγραφικών ζωνών, με την Αττική να αποτελεί τη μοναδική περιοχή όπου η απασχόληση παρουσίασε θετικό ισοζύγιο, σε αντίθεση με περιοχές όπως τα Νησιά Αιγαίου και την Κρήτη, όπου οι μειώσεις προσωπικού ξεπέρασαν σημαντικά τις αυξήσεις. Αυτή η διαφορά ενδέχεται να αποδίδεται σε εποχικές διακυμάνσεις της απασχόλησης αλλά και σε διαρθρωτικά χαρακτηριστικά της οικονομικής δραστηριότητας

Γράφημα 10. Απασχόληση

στις συγκεκριμένες περιοχές. Επίσης, τα στοιχεία δείχνουν ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις, τόσο σε όρους προσωπικού όσο και κύκλου εργασιών, εμφανίζουν καλύτερες επιδόσεις στην πρόσληψη εργαζομένων, ενώ οι μικρότερες επιχειρήσεις και οι επιχειρήσεις του εμπορίου και των υπηρεσιών αντιμετώπισαν μεγαλύτερες δυσκολίες.

Αν και οι εκτιμήσεις των επιχειρήσεων για το δεύτερο εξάμηνο του 2024 ήταν αισιόδοξες, σύμφωνα με την προηγούμενη εξαμηνιαία έρευνα Οικονομικού Κλίματος του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ – όπου το 9,2% ανέμενε αύξηση προσωπικού σε σύγκριση με το 6% που προέβλεπε μείωση – τελικά δεν επιβεβαιώθηκαν. Ωστόσο, οι εκτιμήσεις για το πρώτο εξάμηνο του 2024 παραμένουν θετικές, με το 14,3% των επιχειρήσεων να αναμένει αύξηση προσωπικού, έναντι μόλις 4,2% που προβλέπει μείωση.

Κενές θέσεις εργασίας

Αρνητικό, με ελαφρά ανοδικές μάλιστα τάσεις, εξακολουθεί να εμφανίζεται το ισοζύγιο που αποτυπώνεται όσον αφορά το ερώτημα κατά πόσον οι επιχειρήσεις αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην εξεύρεση εργαζομένων. Πιο συγκεκριμένα, στο ερώτημα αυτό, το 37,3% των επιχειρήσεων απάντησε ότι αντιμετωπίζει πρόβλημα (με το αντίστοιχο ποσοστό, στην έρευνα του προηγούμενου εξαμήνου, να κυμαίνεται στο 35,2%), έναντι ενός 34,3% των επιχειρήσεων που απάντησε ότι δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα, ποσοστό που παραμένει αμετάβλητο σε σχέση με το αντίστοιχο του προηγούμενου εξαμήνου όπου κυμαινόταν στο 34,6%, με τον μέσο όρο ατόμων που λείπουν από τις επιχειρήσεις να κυμαίνεται σε λίγο περισσότερους/ες από 2 εργαζομένους/ες (2,26).

Σε κλαδικό επίπεδο, η πλειονότητα των επιχειρήσεων που αντιμετωπίζουν πρόβλημα στην εξεύρεση εργαζομένων ανήκουν στη μεταποίηση (47,5% των επιχειρήσεων απάντησε ότι αντιμετωπίζει πρόβλημα στην εξεύρεση εργαζομένων, έναντι 35,8% που απάντησε ότι δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα), ακολουθούμενες από αυτές που ανήκουν στον τομέα της παροχής υπηρεσιών (42,7% των επιχειρήσεων απάντησε ότι αντιμετωπίζει πρόβλημα στην εξεύρεση εργαζομένων, έναντι 30,3% που απάντησε ότι δεν αντιμετωπίζει πρόβλημα) και με τους δύο αυτούς τομείς να παρουσιάζουν αρνητικό ισοζύγιο, ενώ μόνο οι επιχειρήσεις που ανήκουν στον κλάδο του εμπορίου παρουσιάζουν θετικό ισοζύγιο, με το 25,2% αυτών να αντιμετωπίζει ζήτημα εξεύρεσης εργαζομένων, έναντι ενός 37,5% των επιχειρήσεων του κλάδου αυτού που δεν αντιμετωπίζει. Ωστόσο, εδώ θα πρέπει να σημειωθεί ότι στον κλάδο του εμπορίου ανήκουν και οι περισσότερες επιχειρήσεις που δήλωσαν ότι δεν απασχολούν προσωπικό (37,3%).

Σε επίπεδο μεγέθους και κύκλου εργασιών, οι επιχειρήσεις με 4-5 άτομα (σε ποσοστό 66,7%) και άνω των 5 ατόμων (σε ποσοστό 64,4%), όπως κι αυτές με τζίρο από 100.000-300.000€ (σε ποσοστό 49,7%) και από 300.000€ και άνω (σε ποσοστό 62,2%) είναι αυτές που δηλώνουν ότι αντιμετωπίζουν σε μεγαλύτερο βαθμό πρόβλημα ως προς την εξεύρεση εργαζομένων, παρουσιάζοντας αρνητικό ισοζύγιο.

Αναφορικά με τη νομική μορφή, το μεγαλύτερο ζήτημα ως προς την εξεύρεση προσωπικού φαίνεται να αντιμετωπίζουν οι Α.Ε., σε ποσοστό 60,7%, έναντι ενός 38,1% των επιχειρήσεων

αυτής της μορφής που δεν αντιμετωπίζει. Κι εδώ, ωστόσο, το ισοζύγιο είναι αρνητικό όσον αφορά όλες τις μορφές επιχειρήσεων, εκτός από τις ατομικές επιχειρήσεις, που παρουσιάζουν θετικό ισοζύγιο (με το 28,4% αυτών να αντιμετωπίζει πρόβλημα εξεύρεσης προσωπικού, έναντι ενός 32,1% που δεν αντιμετωπίζει), οι οποίες, όμως, θα πρέπει να επισημανθεί ότι παρουσιάζουν συγχρόνως και το μεγαλύτερο ποσοστό μη απασχόλησης προσωπικού (39,6%), σε σχέση με τις υπόλοιπες νομικές μορφές επιχειρήσεων.

Τέλος, σε γεωγραφικό επίπεδο, το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων που αντιμετωπίζει πρόβλημα στην εξεύρεση εργαζομένων εντοπίζεται στα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη, με το 49,2% των επιχειρήσεων να αντιμετωπίζει πρόβλημα, (έναντι ενός 29,7% που δεν αντιμετωπίζει), αντανακλώντας θα μπορούσε να ειπωθεί, εν μέρει, τη «μονοκαλλιέργεια» του τουρισμού και στην Κεντρική Ελλάδα, όπου το 37,4% των επιχειρήσεων αντιμετωπίζει πρόβλημα (έναντι ενός 33,6% που δεν αντιμετωπίζει). Ενδεικτικό, ωστόσο, του υδροκεφαλισμού του ελληνικού αστικού συστήματος και της έντασης των περιφερειακών ανισοτήτων αποτελεί το ότι όλες οι περιοχές, εκτός από την Αττική (με το 34,8% των επιχειρήσεων να αντιμετωπίζει πρόβλημα εξεύρεσης προσωπικού, έναντι 36,4% που δεν αντιμετωπίζει), παρουσιάζουν αρνητικό ισοζύγιο αναφορικά με την εξεύρεση εργαζομένων. Τα ευρήματα αυτά αναδεικνύουν την ιδιαίτερη ένταση της άνισης περιφερειακής κατανομής που χαρακτηρίζει την πληθυσμιακή συρρίκνωση στην Ελλάδα, συνιστώντας μια από τις κυριότερες διαστάσεις του δημογραφικού ζητήματος, η οποία αλληλεπιδρώντας με το αρνητικό φυσικό και μεταναστευτικό ισοζύγιο της χώρας επηρεάζει δυσμενώς την παραγωγική δομή, την αναπτυξιακή πορεία και συνακόλουθα την κοινωνική ευημερία.

Όσον αφορά το ερώτημα σχετικά με τις ειδικότητες που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη έλλειψη, τις τρεις πρώτες θέσεις εξακολουθούν (σε σχέση και με την έρευνα του προηγούμενου εξαμήνου) να καταλαμβάνουν οι ειδικευμένοι/ες τεχνίτες/ριες και χειριστές/ριες μηχανημάτων (28,5%), οι εργάτες/ριες-βοηθοί μαστόρων/καθαριστές/ριες (19,4%), καθώς και ειδικότητες που σχετίζονται με τον τουρισμό και την εστίαση (τουρισμός/σέρβις/μάγειρες/ισσες και ζαχαροπλάστες/ριες 17,4%).

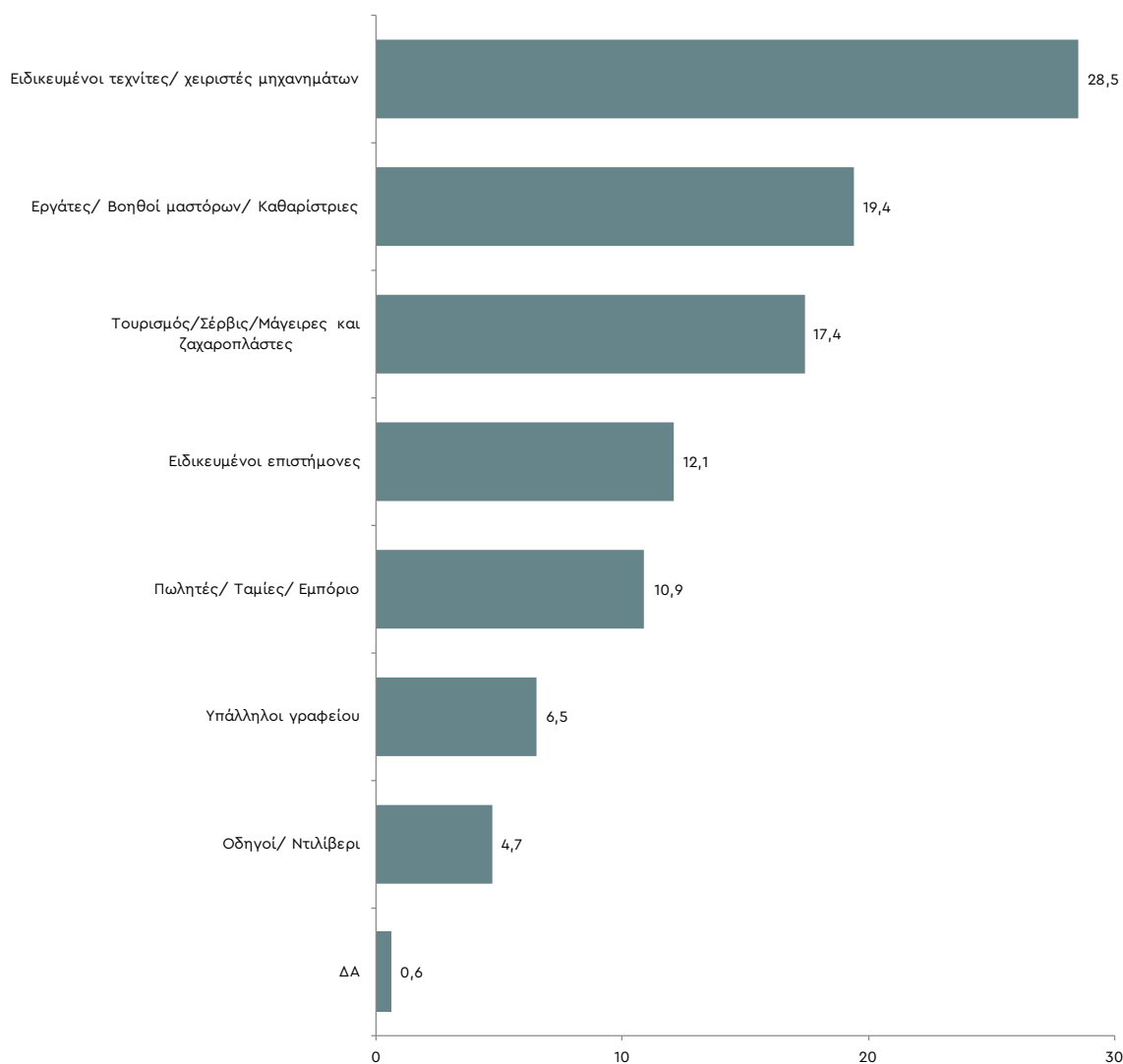
Τα συγκεκριμένα ευρήματα αναδεικνύουν ορισμένα από τα ποιοτικά ζητήματα που χαρακτηρίζουν την ελληνική αγορά εργασίας, διαμορφώνοντας μια φαινομενικά παράδοξη κατάσταση, όπου η επίμονη, αν και ομολογουμένως κινούμενη σε χαμηλότερα επίπεδα σε σχέση με άλλες χρονικές περιόδους, ανεργία στον γενικό πληθυσμό και ιδιαίτερα στους/στις νέους/ες συνυπάρχει τόσο με την αύξηση του αριθμού κενών θέσεων εργασίας, όσο και με εμμένουσες ελλείψεις προσωπικού και ειδικοτήτων σε ορισμένους κλάδους της οικονομίας.

Ερμηνεύοντας την κατάσταση αυτή στο επίπεδο του γενικότερου ζητήματος της έλλειψης προσωπικού, θα πρέπει να αναφερθούμε στους παράγοντες που τη διαμορφώνουν και συνίστανται τόσο στον περιορισμό της διαθεσιμότητας του εργατικού δυναμικού, εξαιτίας του αρνητικού φυσικού και μεταναστευτικού ισοζυγίου, όσο και στο σημαντικά υψηλότερο, σε σχέση με άλλες ευρωπαϊκές χώρες, αναξιοποίητο εργατικό δυναμικό στην Ελλάδα (όπου παρατηρούνται υψηλά ποσοστά NEETs, καθώς και γυναικών και ΑμεΑ εκτός αγοράς εργασίας), σε συνδυασμό και με τον παράγοντα των μη ανταγωνιστικών αμοιβών (που είχε

αναδειχθεί ιδιαίτερα στην αντίστοιχη έρευνα του προηγούμενου εξαμήνου).

Ωστόσο, τα ευρήματα της παρούσας έρευνας σχετικά πιο συγκεκριμένα με τις ειδικότητες που παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη έλλειψη αναδεικνύουν σε μεγάλο βαθμό το χρόνιο ζήτημα της μη προσαρμογής του εκπαιδευτικού συστήματος στις ανάγκες της οικονομίας και στο χάσμα που αυτό δημιουργεί μεταξύ των αναγκών της αγοράς και των διαθέσιμων δεξιοτήτων. Το ζήτημα αυτό συνδέεται τόσο με τον χώρο της Επαγγελματικής Εκπαίδευσης και Κατάρτισης (ΕΕΚ), όσο και με τη Διά Βίου Μάθηση και την εκπαίδευση ενηλίκων στην Ελλάδα, οδηγώντας σε έναν αναστοχασμό και επανασχεδιασμό των πολιτικών που τις διέπουν και τις διαμορφώνουν, στο πλαίσιο μιας ουσιαστικής μεταρρύθμισης, προκειμένου να αντιμετωπιστούν οι χρόνιες και δομικές παθογένειές τους. Στο σημείο αυτό, αξίζει να αναφερθεί ότι όπως αναδεικνύουν τα σχετικά στοιχεία για τις ελλείψεις ειδικοτήτων η ελληνική αγορά εργασίας χαρακτηρίζεται από ένα δίπολο που συνίσταται σε ελλείψεις σε «υψηλές»/τεχνικές ειδικεύσεις και σε «χαμηλές» ειδικεύσεις, γεγονός που αξίζει να ληφθεί σοβαρά υπόψη, με την αντιμετώπισή του να χρήζει διαφορετικών ενεργειών.

Γράφημα 11. Τι ειδικότητες αφορούν οι κενές θέσεις εργασίας που έχετε

Επενδύσεις

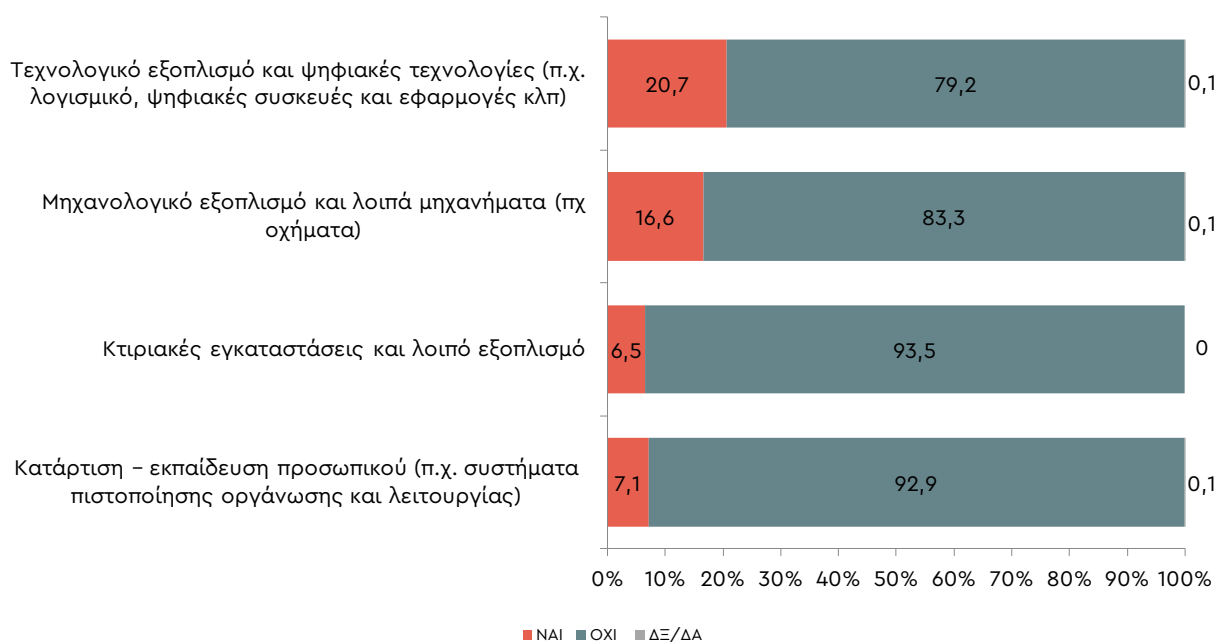
Μειωμένο εμφανίζεται το ποσοστό των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων που πραγματοποίησε κάποια μορφής επένδυση καθώς 32,2% των επιχειρήσεων στην παρούσα έρευνά μας απάντησε θετικά.

Ειδικότερα, από τα ευρήματα της παρούσας έρευνας προέκυψε ότι:

- ▶ 20,7% των επιχειρήσεων πραγματοποίησε κάποια επένδυση σε τεχνολογικό εξοπλισμό και ψηφιακές τεχνολογίες (π.χ. λογισμικό, ψηφιακές συσκευές και εφαρμογές κ.λπ.), ποσοστό μειωμένο σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2024 (21,6%).
- ▶ 16,6% των επιχειρήσεων πραγματοποίησε κάποια επένδυση σε μηχανολογικό εξοπλισμό και λοιπά μηχανήματα, ποσοστό μειωμένο σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2024 (20,1%).
- ▶ 6,5% των επιχειρήσεων πραγματοποίησε κάποια επένδυση σε κτιριακές εγκαταστάσεις και λοιπό εξοπλισμό, ποσοστό μειωμένο σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2024 (9,9%).
- ▶ 7,1% των επιχειρήσεων πραγματοποίησε κάποια επένδυση σε κατάρτιση και εκπαίδευση προσωπικού, ποσοστό μειωμένο σε σχέση με το αντίστοιχο εξάμηνο του 2024 (8,6%).

Η μείωση της δυναμικής των επενδύσεων αποτυπώνεται και στα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, όπου για το 2024 οι επενδύσεις σε όρους συνολικής δαπάνης παρουσιάζονται μεν αυξημένες κατά 7,9% (σε σταθερές τιμές) σε σχέση με το προηγούμενο έτος, η αύξηση αυτή, όμως, είναι σαφώς μικρότερη από τους ρυθμούς μεγέθυνσης που είδαμε την περίοδο 2021-2023.

Γράφημα 12. Επενδύσεις τελευταίου εξαμήνου

Σύμφωνα με την κλαδική ανάλυση, σε τεχνολογικό εξοπλισμό και ψηφιακές τεχνολογίες επένδυσε 1 στις 4 (25,4%) επιχειρήσεις κλάδων των υπηρεσιών και ακολουθούν οι επιχειρήσεις της μεταποίησης και του εμπορίου, με 18,3% και 17,2%, αντίστοιχα.

Όσον αφορά τις επενδύσεις σε μηχανολογικό εξοπλισμό και λοιπά μηχανήματα, αυτές έγιναν πρωτίστως από επιχειρήσεις κλάδων της μεταποίησης (23,8%) και των υπηρεσιών (18,3%), ενώ σαφώς χαμηλότερο ποσοστό παρατηρούμε στο εμπόριο (10,2%).

Επενδύσεις σε κτιριακές εγκαταστάσεις και λοιπό εξοπλισμό έκαναν μικρά ποσοστά των επιχειρήσεων των τομέων των υπηρεσιών (8%) και της μεταποίησης (7,9%) και πολύ μικρότερο ποσοστό των επιχειρήσεων του εμπορίου (4%).

Τέλος, επενδύσεις στην κατάρτιση και εκπαίδευση του προσωπικού τους έκανε περίπου 1 στις 10 (10,8%) επιχειρήσεις κλάδων των υπηρεσιών, 5,8% των επιχειρήσεων κλάδων της μεταποίησης και 4% κλάδων του εμπορίου, αντίστοιχα.

Η υπεροχή των μεγαλύτερων επιχειρήσεων ως προς την πραγματοποίηση επενδύσεων είναι σαφής και σε αυτή την έρευνα, καθώς σε όλες τις προαναφερόμενες κατηγορίες επενδύσεων οι επιχειρήσεις με τζίρο πάνω από 300.000 € έχουν σημαντική διαφορά σε σχέση με τις επιχειρήσεις με τζίρο κάτω από 300.000 €. Αξίζει δε να σημειωθεί ότι σε σχέση με το ποσοστό των επιχειρήσεων με τζίρο κάτω από 300.000 € που πραγματοποιούν κάποια επένδυση, το αντίστοιχο μέσο ποσοστό για τις επιχειρήσεις με τζίρο πάνω από 300.000 € είναι από 2,5 έως και 5 φορές υψηλότερο.

Μια τάση που επίσης αντικατοπτρίζει τη σημασία του μεγέθους της επιχείρησης είναι ότι όσο αυξάνεται ο αριθμός των απασχολούμενων των επιχειρήσεων, αυξάνεται και το ποσοστό αυτών που πραγματοποιούν επενδύσεις. Ενδεικτικά αναφέρεται ότι οι επιχειρήσεις που απασχολούν πάνω από 5 άτομα προσωπικό επενδύουν στις προαναφερθείσες κατηγορίες επενδύσεων κατά μέσο ποσοστό που είναι από 2,5 έως και 15 φορές μεγαλύτερο από τις επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό.

Ο ίδιος δυϊσμός εμφανίζεται και στην κατανομή των επενδύσεων με βάση τη νομική μορφή, με τα μέσα ποσοστά των Ανώνυμων Εταιρειών (οι οποίες είναι κατά κανόνα μεγάλου μεγέθους) που πραγματοποιούν κάποια επένδυση να είναι από 1,5 έως και 6 φορές υψηλότερα από τα αντίστοιχα ποσοστά των ατομικών επιχειρήσεων (οι οποίες είναι κατά κανόνα μικρού μεγέθους).

Ωστόσο, αξίζει να σημειωθεί ότι σε δύο κατηγορίες, σε τεχνολογικό εξοπλισμό και ψηφιακές τεχνολογίες και σε μηχανολογικό εξοπλισμό και λοιπά μηχανήματα, οι Ιδιωτικές Κεφαλαιουχικές Επιχειρήσεις παρουσιάζουν υψηλότερα ποσοστά σε σχέση με τις Ανώνυμες Εταιρείες.

Αναφορικά με το ύψος των επενδύσεων, παρατηρούμε ότι το μεγαλύτερο ποσοστό επιχειρήσεων επένδυσε ποσά μεταξύ 1.001-2.000 € (14,2%) και 2.001-4.000 € (12,7%), γεγονός που υποδηλώνει ότι η πλειονότητα των επενδύσεων βρίσκεται σε σχετικά χαμηλά επίπεδα.

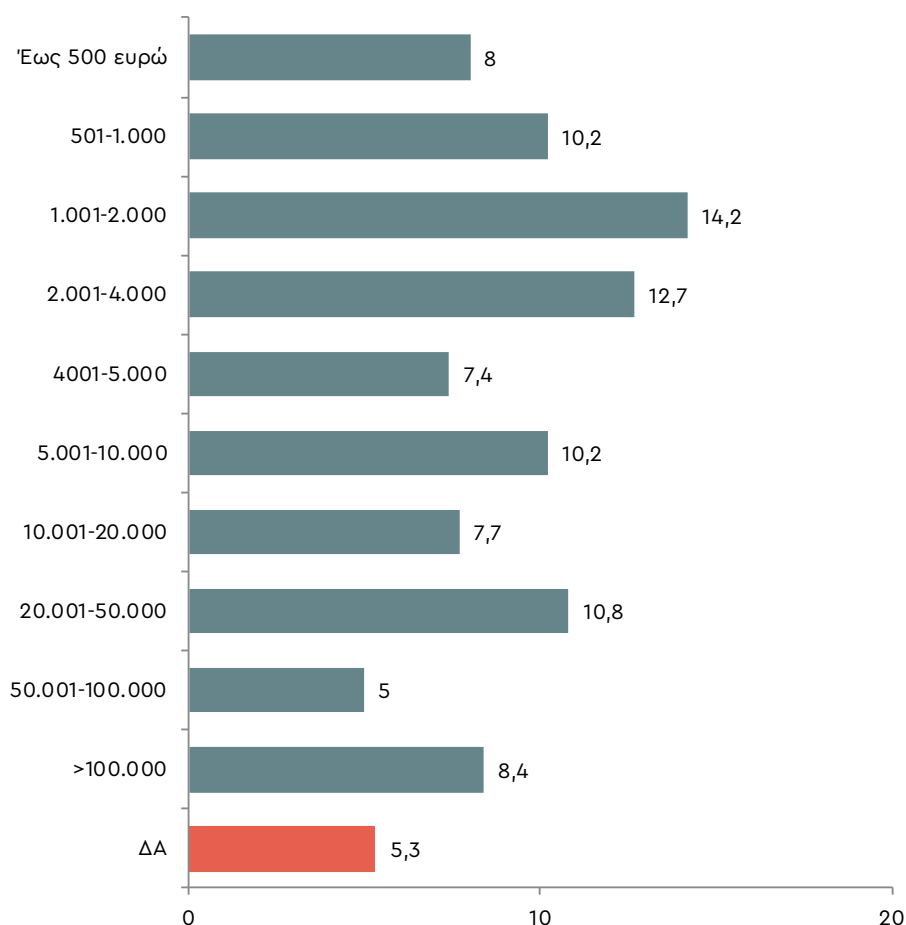
Ενδιαφέρον παρουσιάζει, επίσης, το ποσοστό των επιχειρήσεων που επένδυσαν άνω των

100.000 € (8,4%), δείχνοντας ότι ένα μικρότερο, αλλά υπολογίσιμο, μέρος των επιχειρήσεων πραγματοποίησε σημαντικές επενδύσεις. Αντίστοιχα, το 10,8% των επιχειρήσεων επένδυσε μεταξύ 20.001 και 50.000 €, υποδεικνύοντας ότι ένας αριθμός επιχειρήσεων επιλέγει μεσαίου επιπέδου επενδύσεις.

Στην εξέλιξη των επενδύσεων διαχρονικά (δεδομένα από τον Ιούλιο του 2022 έως τον Φεβρουάριο του 2025), παρατηρείται μια αυξητική τάση στις επενδύσεις άνω των 2.000 €. Αντίθετα, οι πολύ μικρές επενδύσεις (έως 500 €) εμφανίζουν μείωση, γεγονός που μπορεί να αντανακλά είτε τη μεγαλύτερη αναγκαιότητα για ουσιαστικότερες επενδύσεις, είτε τη δυσκολία επιβίωσης των επιχειρήσεων που επένδυαν μικρότερα ποσά.

Σε γενικές γραμμές θα μπορούσαμε να πούμε πως η επενδυτική δραστηριότητα των μικρών επιχειρήσεων σταδιακά εξελίσσεται προς υψηλότερα ποσά, κάτι που ενδεχομένως σχετίζεται με α) την οικονομική ανάκαμψη, β) την ανάγκη εκσυγχρονισμού των επιχειρήσεων σε ένα διαρκώς μεταβαλλόμενο επιχειρηματικό περιβάλλον, γ) την ανάγκη κάλυψης του μεγάλου επενδυτικού κενού που δημιουργήθηκε κατά τη διάρκεια της κρίσης.

Γράφημα 13. Το ύψος της επένδυσης που κάνατε ήταν:

Η ανάλυση του ύψους των επενδύσεων δείχνει σημαντικές διαφοροποιήσεις ανάλογα με τον κλάδο και τον ετήσιο τζίρο. Στον κλάδο του εμπορίου, η πλειονότητα των επιχειρήσεων πραγματοποιεί επενδύσεις μικρής κλίμακας, κυρίως έως 4.000 €, με πιο συχνά ποσά τα 501-1.000 € και 2.001-4.000 €. Αντίθετα, στη μεταποίηση παρατηρείται σαφώς υψηλότερη επενδυτική δραστηριότητα, με μεγαλύτερο ποσοστό επενδύσεων άνω των 50.000 €, γεγονός που υποδηλώνει υψηλότερες κεφαλαιουχικές ανάγκες. Οι υπηρεσίες, από την άλλη μεριά, εμφανίζουν πιο κατακερματισμένη εικόνα, με έμφαση σε μεσαίες επενδύσεις (1.001-2.000 € και 5.001-10.000 €), ενώ οι πολύ μεγάλες επενδύσεις είναι σπανιότερες.

Η ανάλυση βάσει ετήσιου τζίρου επιβεβαιώνει ότι οι επιχειρήσεις με μικρότερο κύκλο εργασιών (έως 50.000 €) τείνουν να επενδύουν χαμηλότερα ποσά, κυρίως κάτω από 4.000 €, με ελάχιστες περιπτώσεις επενδύσεων άνω των 50.000 €. Αντίθετα, οι επιχειρήσεις με τζίρο άνω των 300.000 € εμφανίζουν σημαντικά μεγαλύτερες επενδύσεις, με σχεδόν το 20% να επενδύει περισσότερα από 100.000 €. Η γενική εικόνα δείχνει ότι όσο αυξάνεται το μέγεθος της επιχείρησης, τόσο μεγαλύτερη είναι και η επενδυτική της δραστηριότητα, με τη μεταποίηση να πρωτοστατεί στις υψηλές επενδύσεις και το εμπόριο να επικεντρώνεται σε χαμηλότερες κλίμακες.

Όσον αφορά τον αριθμό εργαζομένων, οι επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό πραγματοποιούν κυρίως πολύ μικρές επενδύσεις (έως 500 €), ενώ όσες απασχολούν πάνω από πέντε άτομα επενδύουν μεγαλύτερα ποσά, με το 25,3% να επενδύει άνω των 100.000 €. Στις ενδιάμεσες κατηγορίες, οι επιχειρήσεις με 2 έως 3 και 4 έως 5 εργαζομένους/ες πραγματοποιούν επενδύσεις κυρίως μεταξύ 2.001 και 10.000 €, με εντυπωσιακή παρουσία στην κατηγορία 5.001-10.000 €, όπου το ποσοστό φτάνει το 20,6%. Συνολικά, παρατηρείται ότι οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις έχουν σαφώς υψηλότερη επενδυτική δραστηριότητα, ενώ οι μικρότερες περιορίζονται σε χαμηλότερα ποσά.

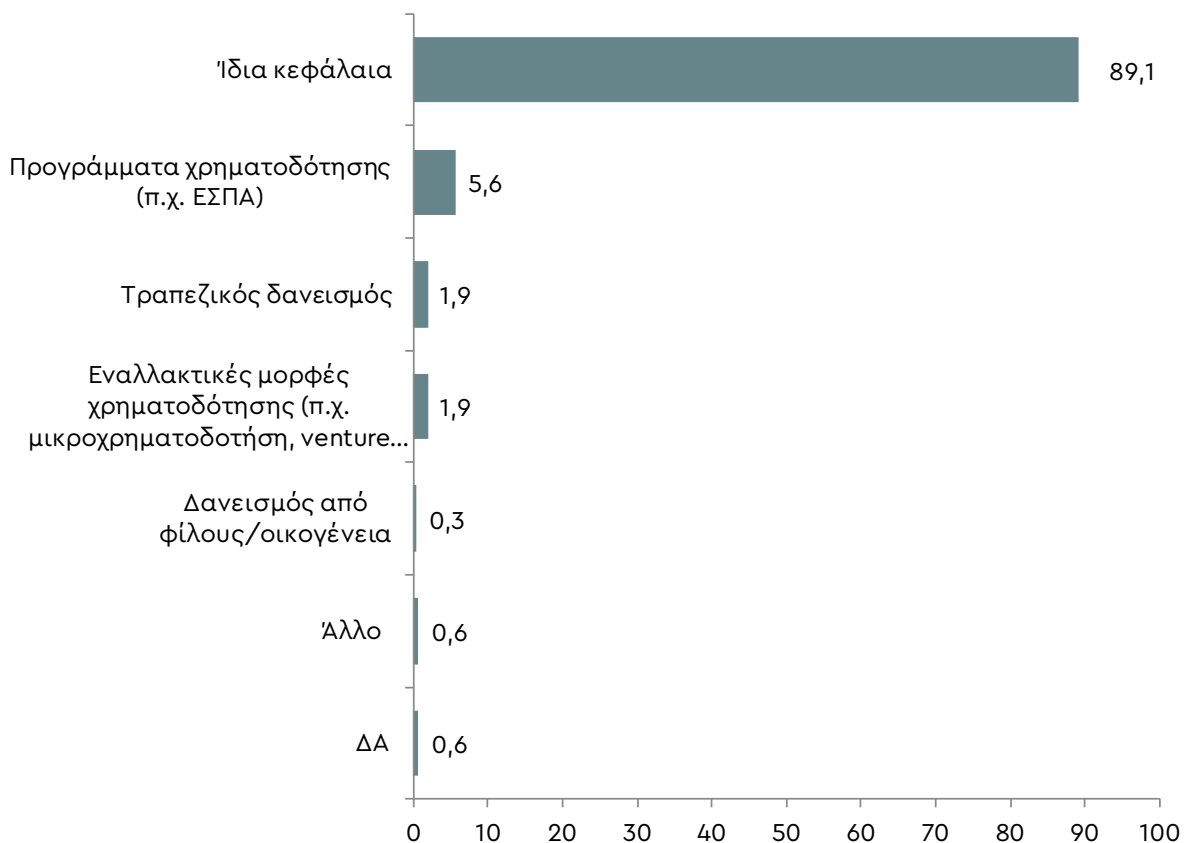
Στην Αττική, οι επενδύσεις κατανέμονται ισόρροπα σε διάφορα επίπεδα, με τις πιο συχνές να κυμαίνονται μεταξύ 1.001 και 4.000€, ενώ ποσοστά άνω του 10% καταγράφονται και για επενδύσεις μεταξύ 20.001-50.000 €. Αντίθετα, στα νησιά του Αιγαίου και στην Κρήτη καταγράφεται υψηλότερο ποσοστό επιχειρήσεων που επενδύουν μεγάλα ποσά, με το 9,5% να επενδύει πάνω από 100.000 €, ενώ στην Βόρεια Ελλάδα οι περισσότερες επενδύσεις εντοπίζονται στις χαμηλότερες κατηγορίες (501-4.000 €). Η Κεντρική Ελλάδα παρουσιάζει ισορροπημένη κατανομή, με αξιοσημείωτα ποσοστά τόσο σε μικρές όσο και σε μεγάλες επενδύσεις.

Όσον αφορά τις πηγές χρηματοδότησης των επενδύσεων των μικρών επιχειρήσεων, και αυτή η έρευνα αποκαλύπτει τη σαφή και αυξανόμενη εξάρτηση από ίδια κεφάλαια. Το ποσοστό των επιχειρήσεων που χρηματοδοτούν τις επενδύσεις τους αποκλειστικά από ίδιους πόρους αυξάνεται σημαντικά, φτάνοντας το 89,1% τον Φεβρουάριο του 2025, έναντι 84,2% και 80,5% τον Φεβρουάριο του 2024 και του 2023, αντίστοιχα. Αντίθετα, η αξιοποίηση προγραμμάτων χρηματοδότησης, όπως το ΕΣΠΑ, διαμορφώθηκε μόλις στο 5,6% των επιχειρήσεων.

Ο τραπεζικός δανεισμός ακολουθεί πτωτική πορεία, περιοριζόμενος σε μόλις 1,9%, γεγονός που καταδεικνύει για ακόμη μια φορά την αδυναμία πρόσβασης των επιχειρήσεων

στον τραπεζικό δανεισμό. Παράλληλα, οι εναλλακτικές μορφές χρηματοδότησης και ο δανεισμός από φίλους/ες ή οικογένεια κινούνται σε σχεδόν μηδενικά επίπεδα. Συνολικά, φαίνεται πως οι μικρές επιχειρήσεις στηρίζονται ολοένα και περισσότερο στους ίδιους πόρους τους, κάτι που αντανακλά δυσκολίες στην πρόσβαση σε εξωτερική χρηματοδότηση.

Γράφημα 14. Πώς χρηματοδοτήσατε την επένδυση που κάνατε;

Το μέγεθος των επιχειρήσεων έχει σαφή θετική σχέση με την πρόσβαση σε τραπεζικό δανεισμό. Οι επιχειρήσεις με χαμηλότερο κύκλο εργασιών χρησιμοποιούν ίδια κεφάλαια σε ποσοστό που αγγίζει το 88,8%, ενώ όσες έχουν τζίρο 100.000–300.000 € παρουσιάζουν ακόμα υψηλότερη αυτοχρηματοδότηση, η οποία φτάνει το 93,8%. Αντίθετα, οι μεγαλύτερες επιχειρήσεις, με τζίρο άνω των 300.000 €, στρέφονται περισσότερο στον τραπεζικό δανεισμό και στα προγράμματα χρηματοδότησης. Αντίστοιχα, οι επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό ή με έναν/μία εργαζόμενο/η (92,1% και 94,5%, αντίστοιχα) στηρίζονται σχεδόν αποκλειστικά σε ίδια κεφάλαια.

Αντίθετα, όσο αυξάνεται ο αριθμός των εργαζομένων το ποσοστό αυτοχρηματοδότησης μειώνεται (83,3% για επιχειρήσεις με πάνω από 5 εργαζομένους/ες), ενώ η πρόσβαση σε χρηματοδοτικά προγράμματα είναι υψηλότερη (8,9%).

Όσον αφορά τη νομική μορφή, οι ατομικές επιχειρήσεις εμφανίζουν το υψηλότερο ποσοστό χρηματοδότησης από ίδια κεφάλαια (91,1%), ενώ οι Ανώνυμες Εταιρείες έχουν

το χαμηλότερο ποσοστό αυτοχρηματοδότησης (79,5%) και βασίζονται περισσότερο στον τραπεζικό δανεισμό.

Οι διαφοροποιήσεις που παρατηρούνται υπογραμμίζουν την ανάγκη ενίσχυσης της πρόσβασης των μικρών επιχειρήσεων σε κατάλληλα χρηματοδοτικά εργαλεία, ιδίως για εκείνες με χαμηλότερο τζίρο ή περιορισμένο αριθμό εργαζομένων.

Προσδοκίες

Στη συνέχεια ρωτήσαμε τις επιχειρήσεις σχετικά με την πρόθεσή τους να πραγματοποιήσουν επενδύσεις μέσα στους επόμενους έξι μήνες. Το 80% των επιχειρήσεων απάντησε αρνητικά, ενώ μόλις το 18% σχεδιάζει κάποια επένδυση.

Ωστόσο, φαίνεται πως υπάρχει μια μικρή σταδιακή βελτίωση του κλίματος σε σχέση με τα προηγούμενα έτη, αφού τον Φεβρουάριο του 2024 το ποσοστό αυτό ήταν 17%, ενώ τον Φεβρουάριο του 2023 ήταν 16,9%.

Όσον αφορά τη συσχέτιση της πρόθεσης επένδυσης με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά των επιχειρήσεων, οι επιχειρήσεις κλάδων των υπηρεσιών παρουσιάζουν τη μεγαλύτερη πρόθεση επένδυσης (23,7%), ενώ του εμπορίου τη μικρότερη (12,3%). Η θετική σχέση του μεγέθους με τη ροπή προς επένδυση που είδαμε προηγουμένως αντικατοπτρίζεται και στις προθέσεις αφού όσο υψηλότερος είναι ο ετήσιος τζίρος, τόσο μεγαλύτερη είναι η πιθανότητα επένδυσης (26,6% για επιχειρήσεις με πάνω από 300.000 € έναντι μόλις 12,6% για επιχειρήσεις με τζίρο έως 50.000 €). Αντίστοιχα, οι επιχειρήσεις με περισσότερους/ες από 5 εργαζομένους/ες εμφανίζουν τη μεγαλύτερη πρόθεση επένδυσης (26,1%) έναντι των επιχειρήσεων χωρίς προσωπικό (12,4%) και των επιχειρήσεων με 1 άτομο προσωπικό (16,7%).

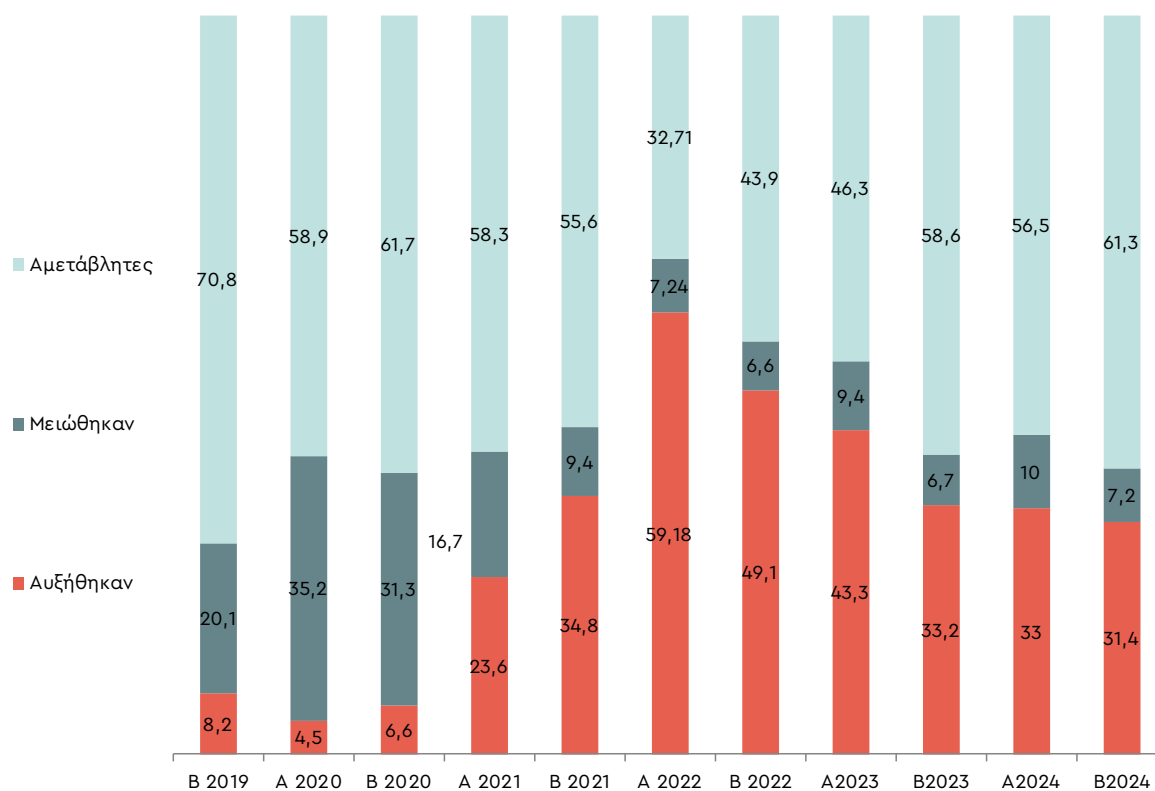
Τιμές

Η πορεία ανατιμήσεων αγαθών και υπηρεσιών φαίνεται να σταθεροποιείται, καθώς είναι το τρίτο εξάμηνο όπου μία στις τρεις περίπου επιχειρήσεις πραγματοποίησε αυξήσεις τιμών (31,4%) ενώ έξι στις δέκα επιχειρήσεις (61,3%) διατήρησαν τις τιμές τους σταθερές έναντι του πρώτου εξαμήνου και λιγότερες από μία στις δέκα (7,2%) μείωσε τις τιμές τους.

Παρ' όλα αυτά, λαμβάνοντας υπόψη ότι σταθερά από το δεύτερο εξάμηνο του 2023, μία στις τρεις επιχειρήσεις δηλώνει αύξηση των τιμών των αγαθών ή υπηρεσιών που προσφέρουν, η εντύπωση που διαμορφώνεται είναι ότι η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων έχει ήδη προβεί σε αυξήσεις τιμών στα δύο προηγούμενα εξάμηνα και αυτός είναι ο κύριος λόγος που διατηρούν προσωράς σταθερές τις τιμές τους.

Η πίεση των επιχειρήσεων να ανταποκριθούν στο σταθερά αυξημένο λειτουργικό κόστος και στις αυξημένες τιμές των πρώτων υλών, αναπροσαρμόζοντας προς τα πάνω τις τιμές τους, γίνεται πιο εμφανής από το γεγονός ότι στην προηγούμενη έρευνα οικονομικού κλίματος του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, το 19,9% των επιχειρήσεων προέβλεπε ότι θα αυξήσει τις τιμές του, ενώ τελικά οι ανατιμήσεις του τελευταίου εξαμήνου ανήλθαν στο 31,4%.

Γράφημα 15. Τιμές πώλησης αγαθών/υπηρεσιών (ποσοστά επιχειρήσεων) Αποτίμηση εξαμήνου – Συγκριτικό Γράφημα

Σε κλαδικό επίπεδο, οι επιχειρήσεις του κλάδου του εμπορίου εξακολουθούν να αποτελούν την πλειονότητα όσων προέβησαν σε ανατιμήσεις, καθώς το 35,1% αυτών αύξησε τις τιμές, ενώ αντίστοιχα αύξηση τιμών σημειώνεται από το 30% των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη μεταποίηση – βιοτεχνία και από το 28,8% των επιχειρήσεων στις υπηρεσίες. Μειώσεις τιμών σημειώθηκε στο 9,1% των επιχειρήσεων του εμπορίου, στο 7,5% των επιχειρήσεων της μεταποίησης – βιοτεχνίας και στο 5,1% των επιχειρήσεων στις υπηρεσίες.

Οι ανατιμήσεις πάντως που πραγματοποιούνται είναι εμφανές ότι οφείλονται στην αύξηση του κόστους λειτουργίας μιας επιχείρησης αλλά και του κόστους διαβίωσης, καθώς οι αυξήσεις τιμών σημειώνονται οριζόντια σε όλες τις επιχειρήσεις ανεξαρτήτως μεγέθους, με τα ποσοστά να αυξάνονται όσο αυξάνεται ο ετήσιος κύκλος εργασιών. Συγκεκριμένα, οι επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών έως 50.000€ πραγματοποίησαν αυξήσεις σε ποσοστό 27,6%, με ετήσιο κύκλο εργασιών 50.000€ – 100.000€ σε ποσοστό 29,6%, με ετήσιο κύκλο εργασιών 100.000€ – 300.000€ σε ποσοστό 36,9% και από 300.000€ και πάνω σε ποσοστό 35,6%.

Περίπου μία στις δύο επιχειρήσεις (43,8%) που πραγματοποίησαν αύξηση τιμών το τελευταίο εξάμηνο προβλέπει ότι θα προβεί και σε νέες αυξήσεις τιμών, όπως και σχεδόν δύο στις δέκα (18,2%) όσων διατήρησαν σταθερές τις τιμές τους.

Από τα παραπάνω προκύπτει μια εικόνα σημαντικής αστάθειας στην ελληνική οικονομία που εξακολουθεί να αναζητά την ισορροπία σε ένα ευμετάβλητο περιβάλλον.

Σε επίπεδο γενικών προθέσεων - προβλέψεων για το επόμενο εξάμηνο το 25,6% των επιχειρήσεων δηλώνει ότι θα προβεί σε αυξήσεις τιμών, το 63,7% ότι θα διατηρήσει σταθερές τις τιμές, μόλις το 4,9% ότι θα μειώσει τιμές ενώ το 5,8% δεν αποκαλύπτει ή δεν έχει καταλήξει στο τι ακριβώς θα κάνει.

Το γεγονός πάντως ότι μία στις τέσσερις επιχειρήσεις εμφανίζεται να έχει ήδη αποφασίσει την αύξηση των τιμών, προμηνύει ότι ούτε το πρώτο εξάμηνο του 2025 θα υπάρξει η επιθυμητή σταθεροποίηση. Σε κλαδικό επίπεδο, οι επιχειρήσεις του εμπορίου εμφανίζονται και πάλι στο υψηλότερο ποσοστό (28,4%) να έχουν αποφασίσει ή να προσανατολίζονται σε νέες αυξήσεις, ακολουθούν οι επιχειρήσεις μεταποίησης - βιοτεχνίας (25,8%) και έπονται οι υπηρεσίες (22,9%). Επίσης το 34% των επιχειρήσεων με ετήσιο κύκλο εργασιών άνω των 300.000€ θα πραγματοποιήσει αυξήσεις τιμών, όπως και το 30,7% όσων καταγράφουν ετήσιο κύκλο εργασιών 100.000€ - 300.000€, το 27,6% με ετήσιο κύκλο εργασιών 50.000€ -100.000€ και το 18,9% με κύκλο εργασιών έως 50.000€. Υψηλή είναι η συσχέτιση των επερχόμενων αυξήσεων με τις θέσεις εργασίας των επιχειρήσεων, αφού το 18,1% των επιχειρήσεων που δεν απασχολούν προσωπικό θα προβεί σε ανατιμήσεις, έναντι του 23,1% όσων απασχολούν έναν εργαζόμενο, το 34,3% όσων απασχολούν δύο έως τρεις εργαζόμενους, το 31,9% όσων απασχολούν τέσσερις έως πέντε εργαζόμενους και το 30,6% όσων απασχολούν περισσότερους από πέντε εργαζόμενους. Το μεγαλύτερο ποσοστό τέλος των επιχειρήσεων που θα ανατιμήσουν αγαθά ή υπηρεσίες εντοπίζονται στα νησιά του Αιγαίου και την Κρήτη (33,6%).

Επιπτώσεις ανατιμήσεων - αύξηση λειτουργικού κόστους

Οι αρνητικές επιπτώσεις των ανατιμήσεων στο λειτουργικό κόστος των επιχειρήσεων είναι εμφανείς από το ποσοστό των επιχειρήσεων που ανέφερε ότι αυτό έχει αυξηθεί τα τελευταία 3 χρόνια, δηλαδή από την εκδήλωση της ενεργειακής κρίσης και έπειτα. Συγκεκριμένα, 9 στις 10 επιχειρήσεις (91,6%) δήλωσαν ότι το κόστος λειτουργίας τους αυξήθηκε. Για τις επιχειρήσεις αυτές το κόστος λειτουργίας αυξήθηκε μεσοσταθμικά κατά 39,6%.

Αντίστοιχα είναι και τα ποσοστά των επιχειρήσεων που κατέγραψαν αύξηση του λειτουργικού κόστους ανά τομέα δραστηριότητας (εμπόριο, μεταποίηση, υπηρεσίες). Για τις επιχειρήσεις αυτές, το λειτουργικό κόστος στο εμπόριο αυξήθηκε μεσοσταθμικά κατά 40,7%, στη μεταποίηση κατά 34% και στις υπηρεσίες κατά 42,1%.

Ηλεκτρονικές συναλλαγές

Στο πλαίσιο των ερωτήσεων συγκυρίας, το τρέχον κύμα της έρευνας Οικονομικού Κλίματος περιέλαβε ερωτήσεις σχετικά με τις ηλεκτρονικές συναλλαγές των επιχειρήσεων, ρίχνοντας φως σε αυτό το σχετικά νέο και ανεπαρκώς μελετημένο πεδίο της επιχειρηματικής δραστηριότητας.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, σχεδόν οι μισές επιχειρήσεις (49,7%) αντλούν πάνω από το 50% του τζίρου τους από ηλεκτρονικές συναλλαγές, δηλαδή μέσω χρήσης POS και web banking. Αναλύοντας περαιτέρω τα συγκεντρωτικά δεδομένα, παρατηρούμε ότι πολύ υψηλό ποσοστό επιχειρήσεων αντλεί πάνω από το 50% του τζίρου τους από ηλεκτρονικές συναλλαγές, τόσο στο εμπόριο, με ποσοστό 46,9%, όσο και στη μεταποίηση και τις υπηρεσίες, με ποσοστά 48,8% και 52,7%, αντίστοιχα. Είναι αξιο σχολιασμού ότι το 12,9% των επιχειρήσεων στον τομέα της μεταποίησης δήλωσε ότι δεν κάνει ή δεν υποχρεούται να κάνει ηλεκτρονικές συναλλαγές, και παρ' όλα αυτά σχεδόν οι μισές επιχειρήσεις του τομέα κάνουν την πλειονότητα των πωλήσεών τους με αυτό τον τρόπο (τα αντίστοιχα ποσοστά σχετικά με τη μη χρήση ηλεκτρονικών συναλλαγών για το εμπόριο και τις υπηρεσίες είναι πολύ χαμηλότερα, δηλαδή 5,1% και 4,6%). Επιπρόσθετα, φαίνεται ότι διαδραματίζει σημαντικό ρόλο ο ετήσιος τζίρος των επιχειρήσεων: 6 στις 10 επιχειρήσεις (60,6%) με ετήσιο τζίρο πάνω από 300.000€ αντλούν πάνω από τον μισό τους τζίρο μέσω ηλεκτρονικών συναλλαγών και μία στις πέντε από αυτές (21,3%) αντλεί όλο της τον τζίρο αποκλειστικά ή σχεδόν αποκλειστικά μέσω ηλεκτρονικών συναλλαγών (το 91-100% του τζίρου). Ταυτόχρονα, το 10,1% αυτών των επιχειρήσεων δεν κάνει ή δεν υποχρεούται να κάνει ηλεκτρονικές συναλλαγές. Στις επιχειρήσεις με μικρότερο κύκλο εργασιών τα ποσοστά είναι μικρότερα, αλλά συνεχίζουν να είναι πολύ υψηλά: το 45,7% των επιχειρήσεων με ετήσιο τζίρο έως 50.000€ κάνει περισσότερες από τις μισές πωλήσεις του μέσω ηλεκτρονικών συναλλαγών, και αντίστοιχα το 43,3% των επιχειρήσεων με 50.000-10.000€ και το 55,8% των επιχειρήσεων με τζίρο 100.000-300.000€. Συνολικά, ο μέσος όρος των εσόδων που προέρχονται από ηλεκτρονικές συναλλαγές ανέρχεται στο 59,07% του τζίρου των επιχειρήσεων.

Το ένα τρίτο των επιχειρήσεων (33,3%) πληρώνει προμήθεια έως και 1% επί της αξίας των συναλλαγών (συγκεκριμένα, το 4,5% πληρώνει προμήθεια 0,5%, το 14,6% πληρώνει 0,5-1%, και το 14,2% πληρώνει 1%), ενώ το 23,1% πληρώνει προμήθεια πάνω από 1% (το 16,2% καταβάλλει προμήθεια 1-2%, το 4% επιβαρύνεται με 2-3% και το 2,9% με ποσοστό άνω του 3%). Ωστόσο, ένα σημαντικό ποσοστό, το 38,6% των επιχειρήσεων, δήλωσε ότι δεν χρησιμοποιεί POS. Όμως, όπως είδαμε και παραπάνω, μόνο το 6,8% των επιχειρήσεων δεν κάνει ή δεν υποχρεούται να κάνει ηλεκτρονικές συναλλαγές. Αυτό υποδηλώνει ότι το μερίδιο των ηλεκτρονικών συναλλαγών στον τζίρο των επιχειρήσεων που δεν χρησιμοποιούν POS στηρίζεται σε μεγάλο βαθμό στις πληρωμές μέσω web banking.

Ιδιαίτερα αξιοσημείωτο είναι το εύρημα που δείχνει ότι η συντριπτική πλειονότητα των επιχειρήσεων, δηλαδή το 87,7%, θεωρεί ότι οι τραπεζικές χρεώσεις δεν είναι εύλογες (80,4% απάντησε «όχι» και 7,3% «μάλλον όχι»). Αντίθετα, μόλις το 9,2% θεωρεί τις χρεώσεις αυτές λογικές (3% απάντησε «ναι» και 6,2% «μάλλον ναι»).

Σε αντίστοιχο κλίμα δυσαρέσκειας, το 74,2% των επιχειρήσεων κρίνει ανεπαρκή (62%) ή μάλλον ανεπαρκή (12,2%) τα μέτρα της κυβέρνησης για τη μείωση των τραπεζικών χρεώσεων, ενώ επαρκή ή μάλλον επαρκή τα βρίσκει μόλις το 19,1%.

Υποχρεώσεις - οφειλές

Μικρή επιδείνωση παρουσιάζει η εικόνα των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων με καθυστερημένες υποχρεώσεις, καθώς οι επιχειρήσεις με μία τουλάχιστον καθυστερημένη/ληξιπρόθεσμη οφειλή αυξήθηκαν το δεύτερο εξάμηνο του 2024 περιλαμβάνοντας το 30,2% των επιχειρήσεων, έναντι του 29% του πρώτου εξαμήνου του 2024.

Όπως προκύπτει και από την τελευταία έκθεση του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στην Βουλή³ παρατηρείται μείωση στους οφειλέτες κατά 86.699 πρόσωπα (φυσικά και νομικά) σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2023, με το συνολικό αριθμό αυτών να ανέρχεται στα 3.926.439 φυσικά ή νομικά πρόσωπα. Το συνολικό ύψος των ληξιπρόθεσμων οφειλών προς το Δημόσιο έχει αυξηθεί κατά 6,7 δισ. €, εκ των οποίων το 64% προκύπτει από τον ΦΠΑ (2,5 δισ. €) και το φόρο εισοδήματος (1,7 δισ. €). Η μείωση του αριθμού των οφειλετών προήλθε από τις χαμηλότερου ύψους οφειλές (έως 500 €) με τον αριθμό αυτής της κατηγορίας οφειλετών να μειώνεται κατά 112.459 πρόσωπα. Αντιθέτως, αύξηση του αριθμού των οφειλετών καταγράφεται σε υψηλότερες οφειλές, με την μεγαλύτερη να εντοπίζεται στην κατηγορία μεταξύ 10.000 και 100.000 € (κατά 17.816 πρόσωπα), ενώ 4732 οφειλέτες προστέθηκαν στην κατηγορία με οφειλές μεταξύ 500 - 10.000€ και 3212 προστέθηκαν στην κατηγορία οφειλών άνω των 100.000€.

Σημαντικό στοιχείο είναι ότι από το σύνολο των οφειλών προς το Δημόσιο, μόλις το 4,4% του πραγματικού ληξιπρόθεσμου υπολοίπου βρίσκεται σε ρύθμιση, με το υψηλότερο ποσοστό ρυθμισμένων οφειλών (17,4%) να εντοπίζεται σε συνολικές οφειλές μεταξύ 500 και 10.000€ με μία στις πέντε περίπου ρυθμίσεις αυτών να είναι για οφειλές μεταξύ 2000 και 3000€.

Αντίθετα αύξηση παρατηρείται στα μητρώα ασφαλισμένων με οφειλές στον ΕΦΚΑ που ανήλθαν στους 2.186.818 (+2693) σε σχέση με τον Μάρτιο του 2024, όπως προκύπτει από την τρίτη τριμηνιαία έκθεση προόδου του ΚΕΑΟ τον Σεπτέμβριο του 2024. Σύμφωνα με την προαναφερόμενη έκθεση του Γραφείου Προϋπολογισμού του Κράτους στην Βουλή, το σύνολο των ληξιπρόθεσμων ασφαλιστικών οφειλών στο τέλος του Σεπτεμβρίου 2024 που έχουν ενταχθεί στο ΚΕΑΟ διαμορφώθηκε στα 48,8 δισ. €, δηλαδή παρουσίασε αύξηση κατά 1,7 δισ. € σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του προηγούμενου έτους. Η μεταβολή αυτή οφείλεται σε αύξηση τόσο των κύριων οφειλών (κατά 113 εκατ. €), όσο και των πρόσθετων τελών (κατά 1,6 δισ. €), γεγονός που υπογραμμίζει από τη μία την προσπάθεια των επιχειρήσεων να μην εκτίθενται σε νέες οφειλές προς τους ΦΚΑ και από την άλλη την αδυναμία τους να

3 Γραφείο Προϋπολογισμού του Κράτους στη Βουλή, Τριμηνιαία Έκθεση, Δεκέμβριος 2024 <https://www.pbo.gr/DesktopModules/EasyDNNNews/DocumentDownload.ashx?portalid=20&moduleid=4703&articleid=78914&documentid=4393>

ανταποκριθούν στις προσαυξήσεις που προκαλούν τα πρόσθετα τέλη που προβλέπονται.

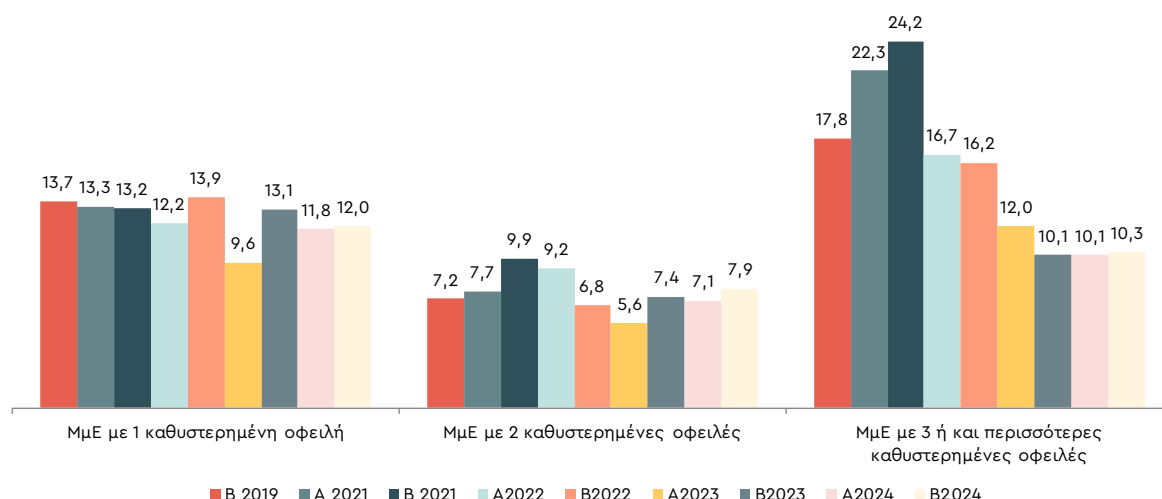
Ωστόσο, όπως προκύπτει από τα επί μέρους στοιχεία της έρευνας του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ, παρατηρείται μεν αύξηση των επιχειρήσεων με τουλάχιστον μία ληξιπρόθεσμη οφειλή, την ίδια στιγμή που μειώνονται οι επιχειρήσεις με ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το Δημόσιο ή τα ασφαλιστικά ταμεία.

Όπως είχε επισημανθεί και στις τρεις προηγούμενες εκθέσεις, ότι οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις προσπαθούν ελκρινώς να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους στο Δημόσιο και τα ασφαλιστικά ταμεία, γεγονός που πιστοποιείται από τη σταθερή μείωση των οφειλετών με έως 10.000€ συνολική οφειλή όπου βρίσκονται συνήθως αυτές οι επιχειρήσεις. Είναι επίσης αδιαμφισβήτητο, με βάση τα επαναλαμβανόμενα στοιχεία των παραπάνω φορέων, ότι μεγάλο μέρος των υφιστάμενων ρυθμίσεων στις οποίες εντάσσονται οι μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις, χάνεται και μαζί με αυτή την απώλεια ρύθμισης αυξάνονται τα πρόσθετα τέλη που καλούνται να αποπληρώσουν οι επαγγελματίες.

Όπως φαίνεται στο Γράφημα 16, παρατηρείται μια μικρή αύξηση των επιχειρήσεων με μία ληξιπρόθεσμη οφειλή (12% έναντι 11,8%), μεγαλύτερη αύξηση αυτών με δύο ληξιπρόθεσμες οφειλές (7,9% έναντι 7,1%) και μικρή επίσης αύξηση όσων επιχειρήσεων έχουν τρεις και περισσότερες ληξιπρόθεσμες οφειλές (10,3% έναντι 10,1%), συγκριτικά με το προηγούμενο εξάμηνο.

Γράφημα 16. Βαθμός υπερχρέωσης ΜμΕ

-Σύγκριση εξαμήνων-

Από τα επιμέρους στοιχεία, όπως φαίνεται στον Πίνακα 6, ο βαθμός υπερχρέωσης των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων δεν είναι ίδιος. Διαφοροποιείται ανάλογα με τον κλάδο και το μέγεθος των επιχειρήσεων. Οι επιχειρήσεις εστίασης αντιμετωπίζουν ιδιαίτερα σημαντικό πρόβλημα υπερχρέωσης, καθώς το 16,7% αυτών έχει τρεις ή και περισσότερες

ληξιπρόθεσμες οφειλές, ενώ με τουλάχιστον μια ληξιπρόθεσμη οφειλή εμφανίζεται το 44,1% αυτών. Ο κλάδος του εμπορίου επίσης εμφανίζεται υπό πίεση καθώς το 12,87% των επιχειρήσεων εμφανίζει τρεις ή περισσότερες ληξιπρόθεσμες οφειλές, σε μια περίοδο που λόγω της αυξημένης κατανάλωσης των εορτών συνήθως καλύπτεται μέρος των οφειλών του έτους. Έντονο πρόβλημα υπερχρέωσης αντιμετωπίζουν, επιπλέον, οι επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό (36,2%), οι επιχειρήσεις με έως τέσσερις εργαζομένους (31,3%) αλλά και οι επιχειρήσεις με έως εννέα εργαζομένους (26,1%). Σημαντική επίσης πίεση λόγω ληξιπρόθεσμων υποχρεώσεων αντιμετωπίζουν οι επιχειρήσεις με ετήσιο κύκλο εργασιών έως 50.000 € (37,3%) όπως και οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών μεταξύ 50 – 100.000€ (32,5%). Τέλος, γεωγραφικά αν και η κατανομή των επιχειρήσεων με ληξιπρόθεσμες υποχρεώσεις είναι σχετικά παρόμοια σε όλη την επικράτεια, διαφαίνονται ενδείξεις ανισορροπίας στη διασπορά των εσόδων από τον τουρισμό σε βάρος των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων.

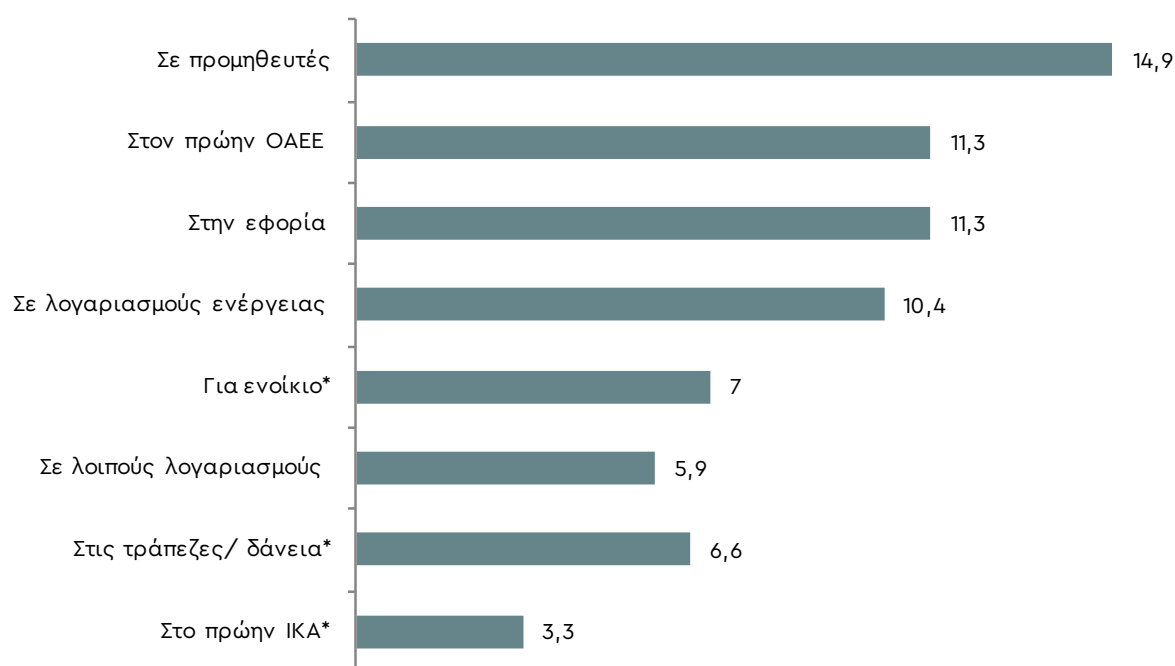
Πίνακας 3. Βαθμός υπερχρέωσης ανά κατηγορία επιχειρήσεων το πρώτο εξάμηνο του 2024

	ΚΛΑΔΟΣ			ΕΤΗΣΙΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ					
	Εμπόριο	Μεταποίηση	Υπηρεσίες	Έως 50.000 €	50.000 – 100.000 €	100.001 – 300.000 €	300.001 – 500.000 €	500.001 – 1.000.000 €	Πάνω από 1.000.000 €
1 καθυστερημένη οφειλή	10,99%	14,17%	11,57%	11,81%	13,79%	13,08%	12,85%	7,27%	5,80%
2 καθυστερημένες οφειλές	8,04%	7,92%	7,71%	12,34%	6,40%	4,62%	5,59%	5,46%	-
3 ή και περισσότερες καθυστερημένες οφειλές	12,87%	7,08%	9,77%	13,12%	12,32%	4,62%	10,06%	1,82%	-
	ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ				ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ				ΥΠΟΚΛΑΔΟΣ
	Χωρίς προσωπικό	1 έως 4	5 έως 9	10 και άνω	EL3 ΑΤΤΙΚΗ	EL5 ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	EL6 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	EL4 ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ & ΚΡΗΤΗ	Εστίαση
1 καθυστερημένη οφειλή	13,56%	10,86%	14,09%	7,48%	10,41%	11,44%	13,87%	14,06%	18,63%
2 καθυστερημένες οφειλές	10,17%	8,08%	7,04%	0,94%	9,32%	5,17%	10,08%	5,47%	8,82%
3 ή και περισσότερες καθυστερημένες οφειλές	12,43%	12,37%	4,93%	2,80%	10,14%	10,33%	10,92%	9,38%	16,67%

Όσον αφορά την κάθε κατηγορία υποχρεώσεων, τα ευρήματα της έρευνας είναι τα εξής:

- ▶ το 11,3% των μικρών και πολύ μικρών επιχειρήσεων δήλωσε πως έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς τον πρώην ΟΑΕΕ,
- ▶ το 10,4% δήλωσε πως έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές σε λογαριασμούς ενέργειας,
- ▶ το 14,9% δήλωσε πως έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς προμηθευτές,
- ▶ το 11,3% δήλωσε πως έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς την εφορία,
- ▶ το 7,0% δήλωσε πως έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές ενοικίου,
- ▶ το 5,9% δήλωσε πως έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές σε λοιπούς λογαριασμούς (νερό, τηλεφωνία κ.λπ.),
- ▶ το 6,6% δήλωσε πως έχει ληξιπρόθεσμες τραπεζικές οφειλές,
- ▶ το 3,3% δήλωσε πως έχει ληξιπρόθεσμες οφειλές προς το πρώην ΙΚΑ.

Γράφημα 17. Ποσοστό ΜμΕ με καθυστερημένες υποχρεώσεις ανά κατηγορία υποχρέωσης (Β εξάμηνο 2024) -Αποτίμηση-

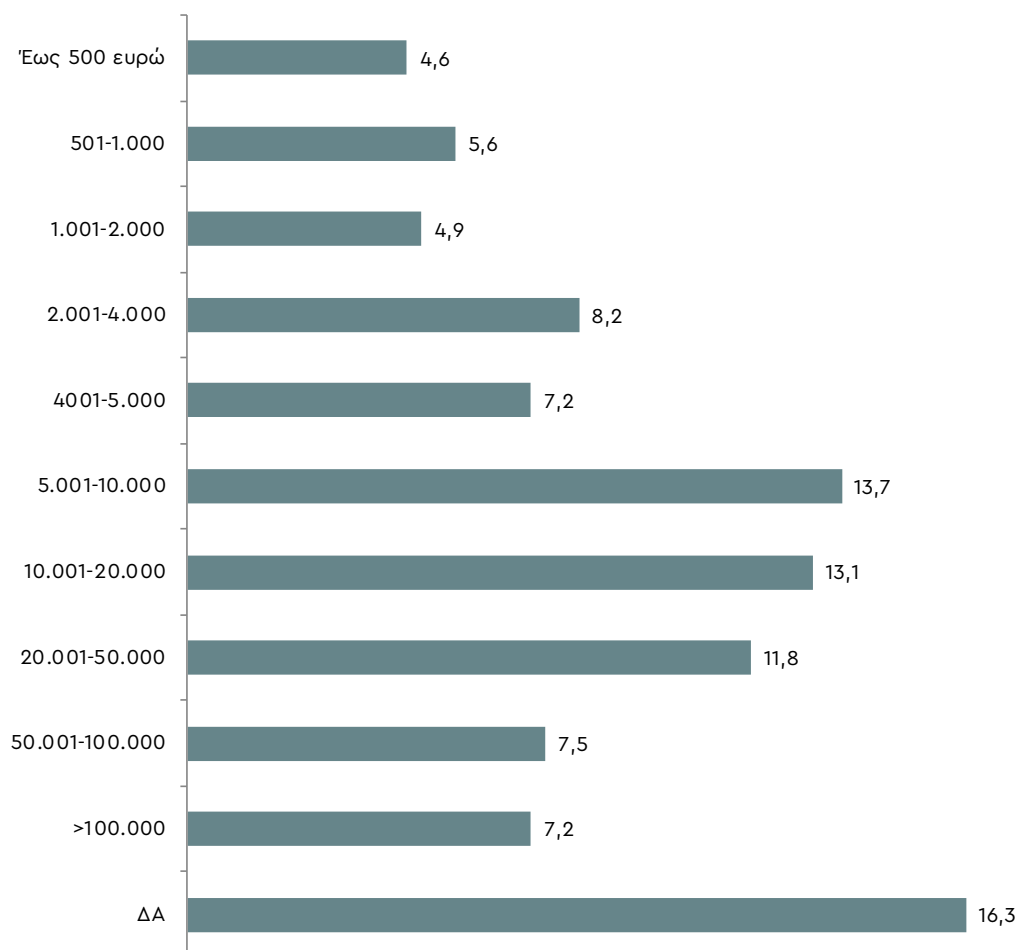

Όσον αφορά το ύψος των οφειλών των επιχειρήσεων που έχουν οφειλή/ές:

- ▶ το 44,2% έχει καθυστερημένες υποχρεώσεις έως 10.000 €,
- ▶ το 13,1% από 10.001 έως 20.000 €,
- ▶ το 11,8% από 20.001 έως 50.000 €,
- ▶ το 7,5% από 50.001 έως 100.000 €, και
- ▶ το 7,2% πάνω από 100.000 €.

Γράφημα 18. Συνολικό ύψος οφειλής/ων

ΒΑΣΗ: Όσοι έχουν καθυστερημένες οφειλές έστω και σε μια κατηγορία υποχρεώσεων

Σε ό,τι αφορά τις προβλέψεις των επιχειρήσεων σε σχέση με τη δυνατότητά τους να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους, το επόμενο διάστημα προκύπτει ότι:

- ▶ το 10,6% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του προς τον πρώην ΟΑΕΕ,
- ▶ το 11,5% δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις φορολογικές του υποχρεώσεις,
- ▶ το 8,4% δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις για λογαριασμούς ενέργειας,
- ▶ το 8,3% δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις ενοικίου,
- ▶ το 8,0% δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις προς προμηθευτές,
- ▶ το 5,7% δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις για λοιπούς λογαριασμούς,
- ▶ το 11,7% δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις τραπεζικές του υποχρεώσεις,
- ▶ το 6,8% δεν θα μπορέσει να ανταποκριθεί στις υποχρεώσεις του προς το πρώην ΙΚΑ.

Γράφημα 19. Ποσοστό ΜμΕ που δήλωσαν ότι δεν θα μπορέσουν να ανταποκριθούν στις υποχρεώσεις τους το Α εξάμηνο του 2025

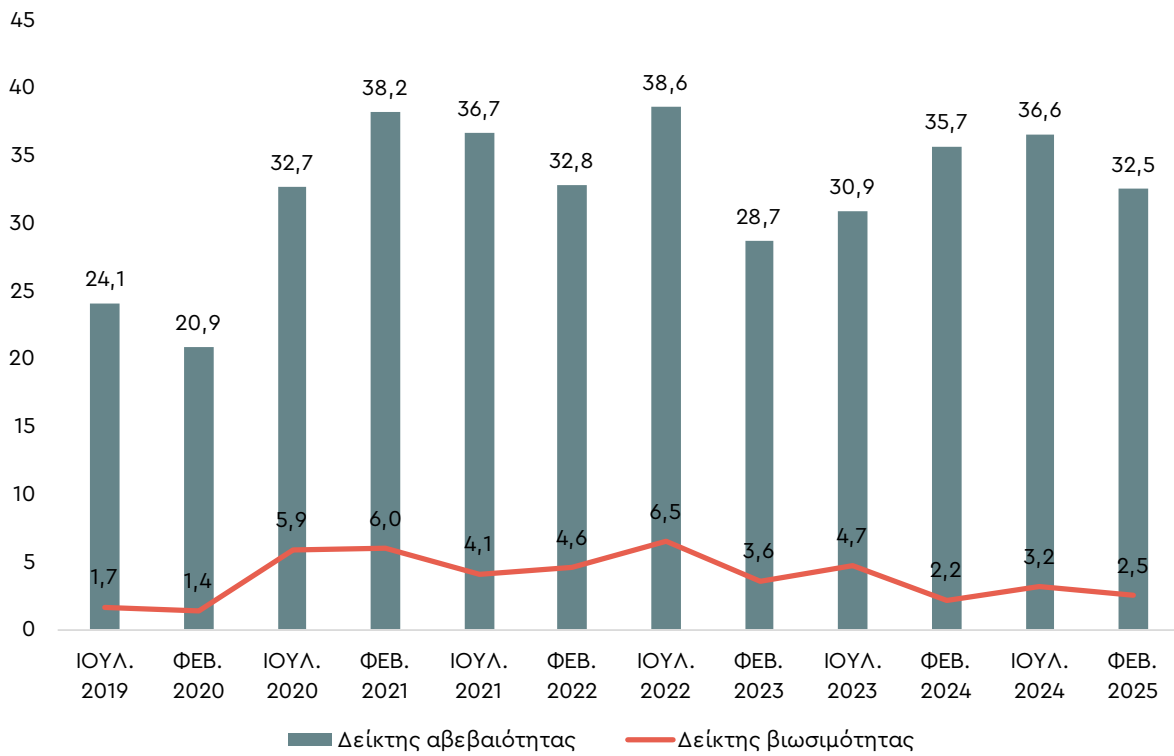
Δείκτες αβεβαιότητας και βιωσιμότητας

Η απαισιοδοξία στις μικρές και πολύ μικρές επιχειρήσεις σχετικά με τη μελλοντική τους βιωσιμότητα υποχώρησε, καθώς ο δείκτης αβεβαιότητας⁴ διαμορφώθηκε στις 32,5 μονάδες, καταγράφοντας μείωση 4,1 μονάδων σε σχέση με το προηγούμενο εξάμηνο. Ειδικότερα, το 15,1% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι είναι πολύ πιθανό να διακόψει τη λειτουργία του το επόμενο διάστημα, ενώ το 17,4% των επιχειρήσεων δήλωσε ότι είναι αρκετά πιθανό να διακόψει τη λειτουργία του το επόμενο διάστημα.

Αντίστοιχη είναι η εικόνα και ως προς τον δείκτη βιωσιμότητας, καθώς το 2,5% των επιχειρήσεων εκφράζει τον φόβο για διακοπή της δραστηριότητάς του το αμέσως επόμενο χρονικό διάστημα, έναντι του 3,2% που ήταν τον Ιούλιο του 2024.

Τέλος, οι επιχειρήσεις που κυρίως αντιμετωπίζουν σοβαρές δυσκολίες και κινδυνεύουν άμεσα με λουκέτο παραμένουν οι επιχειρήσεις με καθυστερημένες υποχρεώσεις, ιδίως εκείνες που είναι υπερχρεωμένες προς το Δημόσιο, οι επιχειρήσεις χωρίς προσωπικό και οι επιχειρήσεις με κύκλο εργασιών έως 50.000 €.

⁴ Τα ποσοστά των επιχειρήσεων οι οποίες στις έρευνες του ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ δηλώνουν πως το επόμενο διάστημα είναι πολύ ή αρκετά πιθανό να διακόψουν τη δραστηριότητά τους συνιστούν τον δείκτη αβεβαιότητας

Γράφημα 20. Δείκτες αβεβαιότητας και βιωσιμότητας ΜμΕ

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ 1

ΣΥΝΘΕΣΗ ΔΕΙΓΜΑΤΟΣ		
ΚΛΑΔΟΣ	Εμπόριο	37,2%
	Μεταποίηση	24,0%
	Υπηρεσίες	38,8%
ΝΟΜΙΚΗ ΜΟΡΦΗ	Ατομική	62,6%
	ΟΕ-ΕΕ	20,6%
	ΙΚΕ	5,8%
	ΕΠΕ	2,7%
	ΑΕ	8,4%
ΕΤΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑΣ	έως 5 χρόνια	13,1%
	5-10 χρόνια	11,2%
	10-15 χρόνια	10,2%
	15 και άνω	65,3%
	ΔΑ	0,3%
ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΑΖΟΜΕΝΩΝ	Χωρίς προσωπικό	35,3%
	1 άτομο	18,6%
	2-3 άτομα	21,0%
	4-5 άτομα	6,9%
	Πάνω από 5 άτομα	18,0%
ΕΤΗΣΙΟΣ ΚΥΚΛΟΣ ΕΡΓΑΣΙΩΝ	Έως 50.000 €	20,3%
	50.001 έως 100.000 €	21,7%
	100,001-300.000 €	17,9%
	300.001-500.000 €	6,4%
	500.001-1.000.000 €	5,5%
	Πάνω από 1.000.000	6,9%
	Δ.Α	5,1%
ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΗ ΠΕΡΙΟΧΗ	EL3 ΑΤΤΙΚΗ	36,4%
	EL5 ΒΟΡΕΙΑ ΕΛΛΑΔΑ	27,0%
	EL6 ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΕΛΛΑΔΑ	23,8%
	EL4 ΝΗΣΙΑ ΑΙΓΑΙΟΥ & ΚΡΗΤΗ	12,8%

Έτος Ίδρυσης 2006

ΙΜΕ ΓΣΕΒΕΕ

Ινστιτούτο Μικρών Επιχειρήσεων
ΓΣΕΒΕΕ

Αθήνα

Αριστοτέλους 46, 104 33
210-8846852
info@imegsevee.gr

Θεσσαλονίκη

Κωλέττη 24, 54627
2310-545967, 2310-517843
thessaloniki@imegsevee.gr

Πάτρα

Πανεπιστημίου 170, 264 43
2610-438557
patra@imegsevee.gr

Ηράκλειο

Βασιλείου Πατρικίου 11, 71409
2810-361040, 2810-361080
iraklio@imegsevee.gr

Λάρισα

Καστοριάς 2α, 41335
2410-579876-7
larisa@imegsevee.gr

Ιωάννινα

Σταύρου Νιάρχου 94, 45500
26510-44727
ioannina@imegsevee.gr

Με τη συγχρηματοδότηση
της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ 2021 – 2027
ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ